

JAAERVERSLAG

2025

onderwijsmuseum

Bezoekers in de
tentoonstelling
Over vroeger, voor later,
van nu.
(foto: Mark van Giessen)

VOORWOORD	04
MISSIE, VISIE EN KERNWAARDEN	06
DE RODE DRAAD	07
2025 IN EEN OOGOPSLAG	09
<i>ONZE SPEERPUNTEN</i>	
SPEERPUNT 1. COLLECTIE ONTSLUITEN EN VERHALEN DELEN	11
SPEERPUNT 2. EEN KENNISBRON EN -PLATFORM	22
SPEERPUNT 3. EEN VOORBEELDFUNCTIE VOOR EDUCATIEVE PROGRAMMERING	29
SPEERPUNT 4. EEN AANTREKKELIJKE EN AANGENAME PLEK	37
VOOR AL ONZE DOELGROEPEN	
MARKETING EN COMMUNICATIE	43
BEDRIJFSVOERING EN FINANCIËN	51

INHOUD

Het Nationaal Onderwijsmuseum staat voor het zichtbaar maken van de betekenis van onderwijs – over vroeger, voor later en van nu. Ook in 2025 gaven wij daar opnieuw invulling aan. In dit jaarverslag lees je waar wij als Nationaal Onderwijsmuseum voor staan en wat wij in 2025 hebben gerealiseerd. Ik ben trots op hoe wij onze collectie verder hebben ontsloten en gedigitaliseerd, hoe wij onze rol als kennisbron en platform hebben versterkt en hoe wij – met tentoonstellingen, educatieve programma's en publieksactiviteiten – duizenden bezoekers en leerlingen hebben bereikt. Veel waardering heb ik voor alle loyale vrijwilligers en medewerkers die gezamenlijk werkten aan een gastvrije plek voor een breed publiek.

Tegelijkertijd werd 2025 in sterke mate gekenmerkt door onzekerheid over de toekomst van het museum. Het aangekondigde besluit tot beëindiging van zowel de rijkssubsidie van het ministerie van Onderwijs, Cultuur & Wetenschap als de gemeentelijke subsidie van Dordrecht bracht het museum in zwaar weer en leidde tot een brede maatschappelijke discussie. Wat mij daarbij raakte, was de brede

maatschappelijke reactie die daarop volgde. In landelijke dagbladen, lokale media en onderwijsvakbladen werd het belang van het Onderwijsmuseum krachtig onder woorden gebracht. Een petitie voor ons behoud werd vele duizenden malen ondertekend en aangeboden aan leden van de Tweede Kamer. Die steun – van onderwijsprofessionals, bezoekers, partners en velen daarbuiten – heeft ons enorm gesterkt. Het museum is en blijft een plek waar onderwijs wordt begrepen, bevraagd en beleefd.

We kregen steun vanuit onze thuisbasis Dordrecht. Een motie van VSP Dordrecht behaalde een grote meerderheid in juni in de gemeenteraad en in een brief aan het Rijk sprak het college zich vervolgens uit het museum te willen blijven steunen, mits het Rijk zijn verantwoordelijkheid neemt en het voortbestaan mogelijk maakt. De publieke en politieke aandacht resulteerde op 30 september in een motie (motie-Rooderkerk D66) die met een meerderheid werd aangenomen in de tweede kamer, waarin werd uitgesproken dat de rijkssubsidie voor het Nationaal Onderwijsmuseum behouden zou moeten blijven. Dat gaf hoop, maar bood

nog geen zekerheid.

Voor mij laat 2025 zich het best omschrijven als een jaar van contrasten. Aan de ene kant zie ik een organisatie die inhoudelijk sterk staat en die haar maatschappelijke betekenis iedere dag opnieuw waarmaakt. Aan de andere kant was het een jaar van grote onzekerheid over onze toekomst. Ik kijk terug op een jaar waarin we – ondanks alles – zijn blijven doen waar we voor staan: het zichtbaar maken van de betekenis van onderwijs voor onze samenleving. Dat is geen vanzelfsprekendheid gebleken, maar juist daarom is het belangrijker dan ooit.

Hoe maakten we dat concreet in 2025? Je leest het in dit jaarverslag. Met vertrouwen richten wij onze blik op 2026, in de overtuiging dat de stevige basis en brede betrokkenheid ons in staat stellen onze missie voort te zetten. Tegelijkertijd kijken wij vooruit naar 2027, waarin wij met trots en ambitie het 150-jarig bestaan van het museum hopen te vieren als mijlpaal van blijvende maatschappelijke betekenis.

Hans van de Bunte
Directeur-bestuurder a.i.

VOORWOORD

1901
KONSTANTINUS FRANK

De draagwijdte van deze kunstvormen
kan ik niet inschatten, maar ze zijn behoorlijk
bekend geweest voor mijn vaderland.

Bezoekers in de
tentoonstelling Jetsets.
Kunst voor de klas.
(foto: Mark van Giessen)

MISSIE

Het Nationaal Onderwijsmuseum laat de wereld van het onderwijs zien.

Je leert, ziet en ervaart er welke rol het speelt, speelde of kan spelen in ieders leven.

VISIE

Het Nationaal Onderwijsmuseum volgt en duidt actuele onderwijsontwikkelingen, blikt vooruit en reflecteert op het verleden.

We staan bekend als een betrouwbaar kennisinstituut, bron van kennis en aantrekkelijke tentoonstellingslocatie.

Samen met onderwijspartners plaatsen we actuele kwesties in historisch perspectief. Altijd in een passende vorm die een brede groep bezoekers naar Dordrecht trekt.

KERNWAARDEN

UNIEK - het Nationaal Onderwijsmuseum is het enige museum over het onderwijs in Nederland en behoort internationaal tot de top van onderwijsmusea.

HERKENBAAR - in het Nationaal Onderwijsmuseum herkent elke bezoeker iets uit de eigen schooltijd, of het nu lang of kortgeleden is.

PERSOONLIJK - in het Nationaal Onderwijsmuseum vormen persoonlijke ervaringen en herinneringen een belangrijk onderdeel van de beleving en bieden ze mogelijkheden tot identificatie.

VERRASSEND - in het Nationaal Onderwijsmuseum wordt de bezoeker verrast door nieuwe kennis of onverwachte extraatjes en ervaringen.

BETROUWBAAR - het Nationaal Onderwijsmuseum is een betrouwbaar instituut waar iedereen terecht kan voor toelichting, duiding en uitleg.

DESKUNDIG - in het Nationaal Onderwijsmuseum handelen we professioneel en doen we wat we doen zo goed mogelijk, met gebruikmaking van actuele kennis.

MISSIE | VISIE | KERNWAARDEN

DE RODE DRAAD

Onze missie, visie en kernwaarden en ons beleidsplan 2021-2025 zijn leidend voor onze activiteiten. Ook in 2025 richtten we ons op vier speerpunten:

Speerpunt 1:

COLLECTIE ONTSLUITEN EN VERHALEN DELEN

Het museum zet haar huidige collectie in om verhalen te delen en op te halen, om zo de band met bezoekers en gebruikers te verstevigen.

Speerpunt 2:

EEN KENNISBRON- EN PLATFORM

Het museum ontwikkelt zich tot een algemeen erkend en gekend kennisinstituut op het snijvlak van onderwijsbeleid, onderwijshistorie en onderwijspraktijk, is een bron van historische kennis, platform en verbinder van initiatieven om het denken over goed onderwijs verder te brengen.

Speerpunt 3:

EEN VOORBEELDFUNCTIE VOOR EDUCatieve PROGRAMMERING

Het museum ontwikkelt zich tot een voorbeeldinstelling op het gebied van educatieve programmering. Deze sluit aan bij de hedendaagse onderwijspraktijk, zowel in didactiek als thematiek en is inspirerend voor de hedendaagse onderwijsprofessional.

Speerpunt 4:

EEN AANTREKKELIJKE EN AANGENAME PLEK VOOR AL ONZE DOELGROEPEN

Het museum is niet alleen een relevant, interessant en professioneel museum en een kennisinstituut. Het is ook het meest laagdrempelige museum van Dordrecht. We zijn een aantrekkelijke locatie met een fijne sfeer en een hoge vrijetijdswaarde voor alle bezoekers. Gegarandeerd een gezellig dagje uit.

Deze speerpunten vormen de rode draad in onze activiteiten, doelstellingen en beoogde resultaten. Je vindt ze dan ook overal in dit jaarverslag terug.

DE RODE DRAAD

Kinderen met LIJFboek
in de tentoonstelling
“Aahhh..!”

(foto: Fenna Kwakernaak)

weet jij veel?!

NL Je hebt het vast wel eens gehad over seksualiteit en liefde. Het is misschien in de klas besproken. Of je hebt erover gelezen op het internet of in een tijdschrift. Wat je ervaring ook is, de kans is groot dat je weet wat weet. Laat maar zien: pak de woorden die je kent en hang ze op. Hoe vol komt de wand te hangen?

EN You've probably talked about sex with people at school, or read about this in magazines. Whatever your experience, the chances are you know at least a bit about the subject. So take a look at the words, and if you know what they mean, hang them on the wall. How many are you familiar with?

TENTOONSTELLINGEN

Tijdelijk

- 'Jetses. Kunst voor de klas'
- 'Aahhh..! Over lichaam, seksualiteit, gender en consent'
- 'boom roos vis, over leren lezen en leesplezier'
- De wereld in beeld – Comenius Museum

Vast

- 'Onderwijs. Over vroeger, voor later, van nu'

Online

- 'Een Leven Lang Leren, onderwijs in Nederland in beeld'
- Selectie uit de Collectie Noordhoff
- VerScholen op de Kaart
- LessonUp
- Webinars:
 - Aahhh..! Het lichaam
 - Aahhh..! Seksualiteit
 - Aahhh..! Consent
 - Aahhh..! Gender

BEZOEKERS

30.993 bezoekers, waarvan:

- 1.300 met Dordtpas
- 1.100 met Rotterdampas
- 9.800 met Museumkaart
- 3.931 op andere locaties

COLLECTIE EN ONDERZOEK

- 46.548 collectie-items toegankelijk gemaakt
- 43.333 nieuwe records aangemaakt in The Museum System (TMS)
- 3.834 mediabestanden toegevoegd
- 4.004 foto's van basis- naar uitgebreide registratie
- 550 leerlingen bereikt door het uitlenen van historisch materiaal
- 140 schenkingsverzoeken
- 331 objecten uitgeleend
- 275 vragen beantwoord
- 32 artikelen geschreven
- 10 transporten verzorgd

EDUCATIE

- 316 educatieprogramma's verzorgd
- 5.152 deelnemers

MARKETING EN COMMUNICATIE

- Waarderingscijfer: 4.3 (schaal 0-5) via 880 Google Reviews (+11% t.o.v. 2024)
- Websitebezoeken: 158.000, gemiddeld 13.000 per maand (-8% t.o.v. 2024)
- Google Ads: 247.000 gratis advertenties, met 12.500 clicks (+282% t.o.v. 2024)
- Sociale media (t.o.v. 2024):
 - Facebook: 2.712 volgers (+107%) | 115.000 weergaven
 - Instagram: 3.365 volgers (+105%) | 77.200 weergaven
 - LinkedIn: 2.730 volgers (+114%) | 85.000 weergaven
- Pers, radio en tv
 - 8 persberichten verstuurd die zorgden voor:
 - 27x landelijke aandacht
 - 13x regionale aandacht
 - 37x lokale aandacht
- 1 landelijke Onderwijsmuseum-podcast met 99 luisteraars
- 4 nieuwsbrieven verstuurd naar 6.500 adressen

ZAALVERHUUR

- 137 bijeenkomsten
- 3.769 gasten

ORGANISATIE

- 21 mensen in dienst (9,14 fte).
- Per ultimo december 2025 waren er 76 vrijwilligers:
 - 25 collectievrijwilligers
 - 25 receptievrijwilligers
 - 11 horecavrijwilligers
 - 8 tuinvrijwilligers
 - 4 kantoorvrijwilligers
 - 3 techniekvrijwilligers
- 9 museumdocenten

FINANCIËN

• totale baten:	€	1.555.991
• totale lasten:	€	1.555.214
• resultaat:	€	777
• eigen inkomsten (32%):	€	489.452
◦ entree	€	118.285
◦ museumcafé en -shop:	€	190.928
◦ zakelijke verhuur:	€	54.463
◦ educatie-aanbod:	€	30.457
◦ fondsen en donaties	€	78.334
◦ overige inkomsten	€	11.985
◦ sponsoring	€	5.000
• overheidssubsidies:	€	1.066.539
◦ Gemeente Dordrecht	€	384.160
◦ Ministerie van OCW	€	682.379

2025 IN EEN OOGOPSLAG

Rondleiding Christian van Houwelingen bij opening Jetses.
Kunst voor de klas
Foto: Mark van Giessen

COLLECTIE ONTSLUITEN EN VERHALEN DELEN

We leven in een snelle wereld. Elke dag maken we honderden, misschien wel duizenden keuzes. Zo ook onze bezoekers. Hoe zorgen we dat we hun aandacht trekken? Met een bijzonder beeld of adembenemende collectie? Maar vooral: hoe zorgen we dat ze het verhaal erachter meekrijgen? Dat ze de tijd nemen om goed naar een object of kunstwerk te kijken,

hierover gaan nadenken en met elkaar in gesprek gaan. En: wat is eigenlijk hun persoonlijke verhaal?

Op deze punten lag onze aandacht in 2025. Enerzijds werkten we aan nieuwe tentoonstellingen en verfijnden we de bestaande. Anderzijds maakten we onze collectie klaar voor goede registratie,

digitalisering en online zichtbaarheid. Zodat mensen niet alleen ónze verhalen ontdekken, maar ook hun éígen content kunnen toevoegen. Dat vinden we belangrijk. Want de geschiedenis van het onderwijs kent vele verhalen. Verhalen van ons allemaal.

SPEERPUNT 1

IN HET MUSEUM TE ZIEN

JETSES. KUNST VOOR DE KLAS *wisseltentoonstelling,* 3 juli 2025 – 7 juni 2026

Het leesplankje *aap noot mies* en de wereld van Ot en Sien: wie kent ze niet? Deze klassiekers zijn het werk van illustrator Cornelis Jetses (1873-1955). Met de tijdelijke tentoonstelling *Jetses. Kunst voor de klas* brengen we zijn werk weer tot leven, en laten we zien hoe zijn illustraties generaties Nederlanders hebben gevormd.

Jetses was een veelzijdige kunstenaar die schoonheid, verbeelding en onderwijs

Originele illustratie *Aap van C. Jetses met 'touw moet anders lopen' rechtsonder.*

naadloos wist te verbinden. Hij stelde zijn vakmanschap volledig in dienst van de kinderen: elke afbeelding moest aansluiten bij hun belevingswereld. Op de originele illustraties van *aap noot mies* staat bijvoorbeeld bij de aap: 'touw moet anders lopen'. Hij zocht minutieus naar het juiste plaatje.

Net echt

Bezoekers aan de tentoonstelling waanden zich in een (kinder)wereld waarin alles tot leven komt. Bij de originele schoolplaat over de walvisvaart voel je de barre omstandigheden, voor mens én dier. Je kunt bijna de zee ruiken en de zon op je huid voelen.

Samenwerking: een mooie combinatie

In 2024 had Museum Havezate Mensinge in Roden al een Jetses-tentoonstelling. Hiervoor leverden wij het grootste deel van de objecten en teksten aan. Met onze tentoonstelling bouwen we hier slim en effectief op verder. *Jetses. Kunst voor de klas* is een combinatie van originele kunstwerken van het Nationaal Onderwijsmuseum én bruiklenen van de Cornelis Jetses Stichting. Hiermee geven we extra aandacht aan zijn artistieke veelzijdigheid. Daarnaast zijn objecten uit de verzameling van Dirk Sellis te zien.

MOOIE WOORDEN

“Een feest van herkenning voor ons en zeer leerzaam voor de kleinkinderen. En een gezellig uitje. Het museum moet zeker blijven.”

Bezoeker

AAHHH..! OVER LICHAAM, SEKSUALITEIT, GENDER EN CONSENT *wisseltentoonstelling,* 9 november 2023 – 1 juni 2025

Na een verlenging kwam er in 2025 toch een eind aan deze generatie-overstijgende tentoonstelling. De vele bezoekers ontdekten er alles over het lichaam, seksualiteit, gender en consent. Jongeren leerden over hun eigen (komende) ontwikkelingen, terwijl ouders werden uitgedaagd na te denken over hun eigen voorlichting en zich te positioneren in de wereld van nu. Het maakte de tentoonstelling uniek. Niet eerder werden deze thema's zo maatschappelijk en taboedoorbrekend behandeld voor alle leeftijden.

Educatie-aandacht

Dit wekte ook de aandacht van studenten biologie en pedagogiek van de Hogeschool Rotterdam: zij kwamen zelfs terug voor een herhaalbezoek. En ook buiten het museum

kon men de tentoonstelling ervaren. Onze onderzoeker Jetske Steenstra verzorgde (net als in 2024) het hoorcollege *Aahhh..! En de geschiedenis van seksuele voorlichting* aan ongeveer 400 studenten van de Rijksuniversiteit Groningen. Daarnaast ontwikkelden we webinars die online beschikbaar zijn en blijven.

MOOIE WOORDEN

“De studenten vonden het een heel fijn bezoek. Veel herkenning van de lessen die ze al op Hogeschool Rotterdam gehad hadden, leuke nieuwe werkvormen en ook het gezamenlijke deel was prettig. We komen volgend jaar graag weer langs.”

Docent Hogeschool Rotterdam

Samenwerking in België

Verder startten we een partnerschap met de Associatie Universiteit & Hogescholen Antwerpen, in het kader van hun Pride-campagne *United*. Tijdens de Antwerp Pride waren onderdelen van *Aahhh..!* te zien. Hiermee wilden de Antwerpse hogescholen en de Universiteit Antwerpen benadrukken dat diversiteit en inclusie de kern vormen van hun academische community.

BOOM ROOS VIS, OVER LEREN LEZEN EN LEESPLEZIER

wisseltentoonstelling, 9 december 2021 – 31 maart 2026

boom roos vis zou oorspronkelijk tot september 2025 te zien zijn, maar is verlengd tot en met maart 2026. Zo kregen nog meer bezoekers de kans om de tentoonstelling te bekijken.

De tentoonstelling toont de ontwikkeling van het leesonderwijs aan de hand van de meestgebruikte leesmethode in Nederland: *Veilig leren lezen*, met de basiswoorden *boom-roos-vis* en opvolgers *maan-roos-vis* en *ik-kim-sim*. Daarmee is ook deze tentoonstelling generatie-overstijgend en voor een brede doelgroep. Van kinderen en hun (groot)ouders tot leerkrachten, en van pabo-studenten tot pedagogen en iedereen die van lezen houdt.

Bijpassende activiteiten

Een ideale schoolbibliotheek, een heus letterbos, een leestent én een speurtocht om uiteindelijk de escaperoom de Griezelsbus van Paul van Loon in te kunnen (en hopelijk ook weer uit te komen): *boom roos vis* stimuleert het leesplezier bij jong en oud.

Aandacht voor leesbelang

Maar de open, vrolijke tentoonstelling heeft ook een serieuze ondertoon. We onderschrijven het belang van lezen ermee.

Niet alleen het goed kunnen lezen, maar ook het begrijpen wat er staat. Lezen is een basisvaardigheid die je moet onderhouden. Anders ligt ongeletterdheid op de loer. En dat heeft niet alleen praktische, maar ook sociale gevolgen. Denk aan uitsluiting of isolatie. In *boom roos vis* is hier aandacht voor.

MOOIE WOORDEN

“Onwijs leuk om de school van vroeger te zien. Genoten!”

Bezoeker

ONDERWIJS – OVER VROEGER, VOOR LATER, VAN NU

vaste presentatie

In 2025 stond de vaste opstelling er inmiddels 10 jaar. Na interne evaluatie is besloten om in 2026 te starten met de voorbereidingen voor de ontwikkeling van een nieuwe presentatie: actueler, interactiever en met maatschappelijke thema's en betrokkenheid van ons publiek. Want onderwijs voedt niet alleen de samenleving, maar weerspiegelt die ook. Neem artikel 23 van de Grondwet: vrijheid van onderwijs. In *Onderwijs – over vroeger, voor later, van nu* laten we zien hoe het onderwijs door de jaren heen verandert en

telkens weer aansluit bij de samenleving van die periode. Want, elke tijd weerspiegelt zijn eigen onderwijs.

ONLINE TE ZIEN

Verschillende verzamelingen en deelcollecties van het Nationaal Onderwijsmuseum waren in 2025 online te bekijken. Zoals een selectie uit de collectie Noordhoff bestaande uit schoolplaten over de natuur in Nederland en illustraties in zwart-wit met afbeeldingen uit leesboekjes uit voormalig Nederlands-Indië op collectienederland.nl

Of de prentbriefkaartencollectie op verscholenopdekaart.nl: op deze website staan duizenden gedigitaliseerde kaarten van schoolgebouwen uit de periode 1900-1990. Bezoekers kunnen er bijvoorbeeld zien welke schoolgebouwen in hun eigen woonplaats stonden.

Een vooruitblik: in 2026 nemen we VerScholen op de Kaart op in onze nieuwe collectiewebsite (zie hoofdstuk 4), en breiden we uit met prentbriefkaarten van schoolgebouwen uit voormalig Nederlands-Indië.

IN ONTWIKKELING

IMPERIALISME EN BEELDVORMING. INDONESIË IN NEDERLANDSE KLASLOKALEN, 1890-1930

In 2025 zetten we belangrijke stappen voor deze nieuwe tentoonstelling over voormalig Nederlands-Indië – vooral op het gebied van samenwerking met Indonesische partners. Zo sprak adviesbureau TiMe, betrokken bij het vooronderzoek van *Indonesië in de Nederlandse klaslokalen, 1890-1930*, in Indonesië met beoogde partners. Tijdens hun gesprekken benadrukten ze de relevantie van én belangstelling voor de tentoonstelling. Ze willen dan ook graag met ons samenwerken. Daar zijn we blij mee. Want we vinden het belangrijk dat de perspectieven van zowel Nederland als Indonesië straks zichtbaar zijn.

OPEN DEPOT

We noemden het al: afgelopen jaar focusten we op de voorbereidingen van een belangrijke inhaalslag: de digitale registratie en online ontsluiting van onze collectie. Dit deden we onder andere met het project *Open depot*: een participatieproject dat we uitvoeren samen met de onderwijssector en het brede publiek. Het doel? De collectie online toegankelijk maken als kennisbron voor het onderwijsveld.

In de tweede helft van 2025 hebben we een projectplan geschreven, mét aandacht voor

de organisatie-inrichting die nodig is om Open depot te doen slagen. De verwachting is dat het Open depot in 2026 daadwerkelijk opengaat.

COLLECTIEBEHEER

Fysiek collectiebeheer

We beheren de grootste onderwijscollectie van Nederland: met maar liefst 325.000 objecten, en een lengte van zo'n 4 kilometer, verdeeld over drie depotlocaties.

In 2025 inventariseerden en herplaatsten we negen deelcollecties in de depots. Daarnaast vonden tien transporten plaats, waarbij collectie-onderdelen zijn vervoerd naar andere depots of tijdelijke locaties voor tentoonstellingen, uitleningen en registratie- of digitaliseringsprojecten.

Digitaal collectiebeheer

Ook wat betreft digitaal collectiebeheer maakte het Nationaal Onderwijsmuseum stappen. Nieuwe technologieën spelen een steeds grotere rol in het beheer en de ontsluiting van collecties. In 2024 kregen we twee aangevraagde subsidies toegekend: één van het Mondriaan Fonds en één van het Netwerk Digitaal Erfgoed. Deze zetten we in 2025 in voor de volgende drie, samenhangende digitale trajecten:

- **De ontwikkeling van een nieuwe publieke collectiewebsite**
Hiermee vergroten we de toegankelijkheid en zichtbaarheid van onze collectie. Bovendien kunnen bezoekers via crowdsourcing hun kennis en aanvullingen delen bij objecten. En door de verhalenmodule wordt het mogelijk om persoonlijke verhalen rondom objecten vast te leggen.

- **De overstap van TMS naar collectieregistratiesysteem Atlantis 5**
Met Atlantis 5 kunnen we via Linked Open Data (LOD) collectie-informatie delen met andere (erfgoed)instellingen. Naast de technische en inhoudelijke verbeteringen ten opzichte van The Museum System (TMS) is Atlantis 5 ook gebruiksvriendelijker voor onze 24 vrijwilligers. Zij kunnen efficiënter werken én makkelijker bijdragen aan de collectieregistratie.

- **Het opschonen en actualiseren van het huidige collectieregistratiesysteem**
In december 2025 startten we met import-mapping. Bestaande collectiegegevens worden gecontroleerd, opgeschoond en overgezet naar Atlantis 5. Naar verwachting is dit afgerond vóór april 2026.

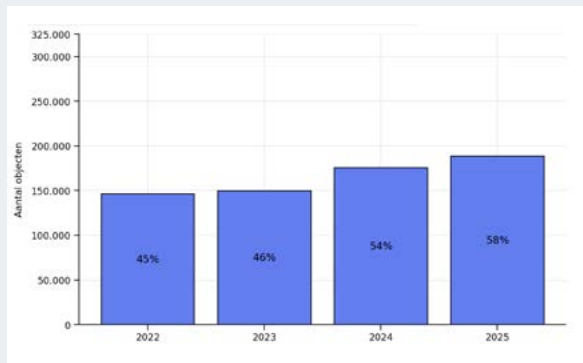
Daarnaast brachten we het volledige digitale beheer van de collectie in kaart, inclusief opslag en opschonen van bestanden. Dit ter voorbereiding op de eerder genoemde ontwikkelingen. Door deze stappen blijven de kennis en waarde van onze collectie bestaan.

Gedigitaliseerde objecten

In 2025 staan in totaal 187.839 objecten in het collectieregistratiesysteem. Daarmee komt de registratiegraad op 58%, een toename van 4% ten opzichte van 2024.

De cijfers geven een vertekend beeld, aangezien er eind 2025 een opschoning van het systeem heeft plaatsgevonden. Hierdoor is de relatieve toename van de registratiegraad hoger dan 4%.

Gedigitaliseerde objecten

Toegevoegde objecten 2025

Boeken Malmberg	39.036
Foto's en fotoalbums	4.126
Schoolplaten op stok	3.386
Handleidingen schoolplaten & AV-media	1.024
Boeken overig	512
Filmstroken en diaseries	267
Prentbriefkaarten	251
Tekeningen	62
Lespakketten	41
Schoolplaten op karton	40
Objecten bewegend beeld en geluid	39
Documenten	37

Mediabestanden

Met de introductie van een geavanceerde scanner zetten we een belangrijke stap in het verder professionaliseren van het digitale collectiebeheer. De scanresolutie is aangepast aan de huidige normen: moederbestanden worden opgeslagen in TIFF-formaat met een resolutie van 600 dpi. Dit waarborgt een hoge beeldkwaliteit en duurzame opslag voor toekomstig gebruik.

In totaal maakten we 2.354 opnames, waaronder foto's van objecten, scans van documenten en boeken, en digitaal audiovisueel materiaal. We voegden in totaal 3.838 mediabestanden toe aan het collectieregistratiesysteem.

UITGELICHT

L. en R.
Blond en bruin, I. Toevallig keek ik eens om. J. B. Wolters,
Groninger, Den Haag.

Onderwijsillustratie C. Jetses uit de driedelige serie *Blond en bruin* (1916) van Jan Lighthart en Hindericus Scheepstra. Collectie Nationaal Onderwijsmuseum.

Vergeeten schoolboekjes

In 2025, tijdens het onderzoek voor de tentoonstelling over Cornelis Jetses (1873–1955) – de illustrator van het leesplankje *aap noot mies* – stuiten we op een bijzondere vondst: vergeten schoolboekjes over Nederlands-Indië, lang overschaduwd door zijn bekendste werk. In een van die boekjes staat een soldaat in Indië oog in oog met een tijger: een spannend verhaal voor schoolkinderen, waarin de kolonie als vanzelfsprekend bezit van Nederland wordt verbeeld.

'Naardermeer' in tentoonstelling *De wereld in beeld*.
Foto: Dordtse Lijsten

Het Naardermeer

Het olieverfschilderij “*Het Naardermeer*” van kunstenaar en onderwijsillustrator M.A. Koekkoek (1873–1944) – een kroonjuweel uit de collectie van het Onderwijsmuseum – was in 2025 te zien in het Comenius Museum in Naarden, in de tentoonstelling *De wereld in beeld*. Hier, in Naarden en in de nabijheid van het landschap dat het verbeeldt, is het schilderij onmiskenbaar op zijn plaats en komt het volledig tot zijn recht. Koekkoeks schilderij werd gepresenteerd te midden van andere bruikleenobjecten voor het biologieonderwijs.

Leesplankje: Hoogeveen's verbeterde leesmethode (1909).
Collectie Nationaal Onderwijsmuseum.

Vroege versie leesplankje

In 2025, in een tijd waarin scholen opnieuw zoeken naar meer regie over hun lesmateriaal, krijgt een ogenschijnlijk eenvoudig object uit de collectie van het Onderwijsmuseum hernieuwde betekenis: een vroege versie van het leesplankje van M.B. Hoogeveen. Misschien geen kroonjuweel, maar juist daarom veelzeggend. Dit plankje ontstond eind 19e eeuw uit de vindingrijkheid van een onderwijzer die, bij gebrek aan betaalbare lesmethodes, zelf materiaal ontwikkelde om kinderen te leren lezen. De recente oprichting van een coöperatieve uitgeverij NEON door scholen laat zien hoe actueel die traditie nog is. Wat toen noodzaak was, blijkt nu opnieuw een bewuste keuze: onderwijsinnovatie begint in de klas.

COLLECTIEBELEID

Ons collectiebeleid stond in 2025 vooral in het teken van het duurzaam beheren en ontsluiten van onze collectie. Het doel voor 2026: grote delen van onze collectie online toegankelijk maken voor een breed publiek.

Nieuwe richtlijnen

Door beter digitaal te ontsluiten en collectiestukken en beeldmateriaal online beschikbaar te maken, versterken we onze kennisfunctie. Daarvoor scherpten we afgelopen jaar verschillende richtlijnen aan:

- **Technische kwaliteit:** introductie van een vaste standaard voor hoge resolutie, kleurbeheer en opslag zonder compressie.
- **Duurzame archivering:** het bewaren van RAW-opnames als TIFF-moederbestanden. Plus het hernoemen van de hele mediadatabase en sortering op inventarisnummers.
- **Kwaliteitsborging:** verschuiven van de verantwoordelijkheid voor het toevoegen van beeldmateriaal – van vrijwilligers naar collectiebeheerder.

Beschikbaarheid

De collectie blijft ook beschikbaar voor onderzoek en gebruik door derden.

Daarnaast lenen we onze collectiestukken graag uit voor tentoonstellingen van collega-(erfgoed)instellingen. Zo dragen we bij aan het behoud van de collectie voor de toekomst.

En aan het vergroten van de zichtbaarheid van onderwijsfergoed.

BRUIKLENEN EN SCHENKINGEN

Bruiklenen

In 2025 leenden we onze collectie tien keer uit aan musea, scholen en andere organisaties. Het ging om 331 objecten voor tentoonstellingen, bijeenkomsten, lezingen en schooljubilea:

- Schoolplaten en leermiddelen biologie voor de tentoonstelling *De Wereld in Beeld, over de geschiedenis van het natuuronderwijs in Nederland* | Aan Comenius Museum in Naarden.
- Leesboeken voor het onderwijs in Suriname voor de tentoonstelling *Kinderen van de Onafhankelijkheid – 50 jaar Srefidensi Suriname* | Aan Museon in Den Haag.
- Schoolplaten voor de tentoonstelling *Hoekse Waard '40-'45: van mobilisatie naar wederopbouw* | Aan Museum De Hoekse Waard in Heinenoord.
- Centsprenten, schoolboeken, -platen en -attributen voor de tentoonstelling *Ter verheffing van het gemeene volk; Twee eeuwen Wagenings Nut* | Aan Museum De Casteelse Poort in Wageningen.
- Lesmateriaal voor de tentoonstelling *Fiep in de natuur* | Aan Educatorium Ootmarsum.
- Verschillende schoolattributen voor opnames voor de serie *Het Verhaal van Nederland WOII* | Aan Publieke Omroep NTR / Pupkin Film.
- Schoolplaten en skeletmodellen voor de Nationale Archeologiedagen | Aan afdeling Archeologie van gemeente Dordrecht.

Flyer 'de wereld in beeld' tentoonstelling in Comenius museum.

Centsprenten van het Nationaal Onderwijsmuseum bij de tentoonstelling 'Ter verheffing van het gemeene volk; Twee eeuwen Wagenings Nut.

- Boeken en lesmateriaal voor een personeelsbijeenkomst | Aan Uitgeverij Malmberg.
- Historisch onderwijsmateriaal om 'terug in de tijd te gaan' | Aan Prins Willem Alexander School in 's-Gravenzande.
- Historisch onderwijsmateriaal om 'terug in de tijd te gaan' | Aan Basisschool De Wegwijzer in Vlierden.

Schenkeningen

Van de 140 binnengekomen schenkingsaanbiedingen namen we 21 in behandeling. Drie hiervan ontvingen we anoniem per post. Door de schenkingsstop was het totale aantal schenkingen een stuk lager dan voorgaande jaren. De meeste aanbiedingen verwezen we door naar andere (erfgoed)instellingen of een andere bestemming.

BIJZONDERE SCHENKING: DRESSOIR VAN VAN RAVESTEIJN

Dit dressoir is ontworpen door Sybold van Ravesteijn en hoort bij de oorspronkelijke oplevering van Gebouw De Holland, ons huidige onderkomen. Een gulle gever vond dat het thuishoorde op z'n oude stek en schonk het ons.

Beeldaanvragen

In totaal kwamen er elf beeldvragen binnen. Negen keer leverden we beeldmateriaal of berekenden we licentiekosten van beelden met auteursrecht. Favoriet waren de prachtige illustraties van schoolplaat-illustratoren J.H. Isings (vaderlandse geschiedenis) en M.A. Koekkoek (natuur in Nederland). De afbeeldingen kwamen terecht in of op:

- lesmethoden.
- wandbekleding van een brocantewinkel en zorgboerderij.
- een informatiebord over hunebedden.
- verwonderkisten van het Natuurmuseum Brabant, speciaal voor mensen met dementie.

Verwonderkisten Natuurmuseum Brabant met afbeeldingen van Koekkoek.

Christian van Houwelingen wint Museumtalentprijs. Op de foto van links naar rechts: finalist Nychenda Fecunda en Lisse de Bie, winnaar Christiaan van Houwelingen en RCE-directeur Susan Lammers. Foto: By Rox fotografie.

MUSEUMTALENTPRIJS 2025

We zijn trots! Want onze medewerker onderzoek en collectie Christian van Houwelingen is uitgeroepen tot winnaar van de **Museumtalentprijs 2025**. Juryvoorzitter Susan Lammers maakte het feestelijke nieuws bekend op 9 oktober tijdens het Museumcongres in Eindhoven.

“Hij is een stabiele factor in het Onderwijsmuseum wat betreft het digitaliseren van de collectie. Het is knap hoe hij deze functie weet te combineren met veel andere inhoudelijke activiteiten die allemaal bijdragen aan de missie van het Onderwijsmuseum om erfgoed toegankelijk te maken voor breed publiek”, aldus het juryrapport.

4 VRAGEN AAN ... PIET RATSMA

Over Jetses. Kunst voor de klas.

Piet Ratsma is een echte kunstliefhebber. En met een achtergrond in het onderwijs mocht een bezoek aan de tentoonstelling over Cornelis Jetses natuurlijk niet ontbreken.

Wat vond u van de tentoonstelling over Jetses?

“Het was een hele mooie tentoonstelling. Ik heb zelf jarenlang in het onderwijs gewerkt en ben als kind ook opgegroeid met het werk van Jetses. Daardoor sprak het me meteen aan. Ik was er samen met mijn zoon, schoondochter en kleindochter. Bij de onderdelen over het leesonderwijs merkte ik meteen dat iedere generatie weer andere herinneringen heeft.”

Wat maakte indruk tijdens het bezoek?

“Het leesplankje aap noot mies kennen we natuurlijk allemaal. Toen ik het tijdens de tentoonstelling weer zag kwam de vraag bij me op: welke gedachten zitten erachter? Het was mooi om Jetses' werk terug te zien en te beseffen hoe het in mijn jeugd mijn beeld van ons land heeft bepaald.”

Wat maakt het werk van Jetses zo bijzonder?

“Toen ik als onderwijzer zelf met schoolplaten en handleidingen werkte, besepte ik pas hoe goed zijn werk eigenlijk in elkaar zit. Het was niet alleen illustratie; het was echt bedoeld om kinderen op een speelse manier naar de wereld te laten kijken

en te begrijpen hoe dingen werken. Dat vond én vind ik er altijd erg sterk aan.”

Waarom is het zo belangrijk dat dit soort werk te zien blijft?

“Het hoort bij ons cultureel erfgoed. Het laat zien hoe onderwijs vroeger werkte en hoe kennis werd overgedragen. Die oude materialen helpen ons begrijpen hoe het onderwijs en de samenleving zich hebben ontwikkeld. **Tegelijkertijd zette de tentoonstelling me ook aan het denken. Over het werk zelf, maar ook over hoe we vroeger naar de wereld keken en hoe die realiteit nu is veranderd.**”

*Jacques Dane geeft
lezing aan Indonesische
delegatie over
onderwijs geschiedenis.*

*Foto: Nationaal
Onderwijsmuseum*

EEN KENNISBRON EN -PLATFORM

Onze rol als kennisbron en -platform blijft belangrijk. In 2025 verstevigden we deze daarom nog eens extra. Vanuit onze collectie en expertise onderzochten we niet alleen wát er in verschillende perioden werd onderwezen, maar ook hoé en waarom. Door archiefonderzoek, collectieonderzoek en (wetenschappelijke) publicaties maken we zichtbaar hoe de onderwijspraktijk, leermiddelen en overtuigingen zijn gevormd, in lijn met ontwikkelingen in de maatschappij.

We deelden onze kennis actief met verschillende doelgroepen. Via lezingen, gastcolleges, verslagen, podcasts én persoonlijke begeleiding ondersteunen we onderzoekers, studenten, scholieren en journalisten bij hun werk. We geven historische duiding bij actuele onderwijsvraagstukken. Zo dragen we bij aan verdieping en maatschappelijke reflectie. In het onderwijs en daarbuiten.

Als kennispartner werken we bovendien graag samen met andere musea. We leveren historische context, denken

mee over selectie en interpretatie van objecten en positioneren onderwijs binnen bredere culturele en maatschappelijke ontwikkelingen. Door het uitlenen van collectieonderdelen en samen ontwikkelen van tentoonstellingen (in binnen- en buitenland) vergroten we ons bereik en dat van het onderwijsfergoed.

Als Nationaal Onderwijsmuseum verbinden we collectie, publiek en onderzoek. Op die manier maken we de culturele betekenis van onderwijs zichtbaar voor een breed publiek.

SPEERPUNT 2

ONDERZOEK DOOR HET NATIONAAL ONDERWIJSMUSEUM

- **Onderzoek voor Imperialisme en beeldvorming. Indonesië in Nederlandse klaslokalen, 1890-1930**
Een intensief onderzoek naar de collectie schoolplaten Nederlands-Indië voor de nieuwe tentoonstelling die opent in het najaar van 2026. We ...:
 - analyseerden beeld en inhoud van lesmateriaal.
 - onderzochten het gebruik van schoolplaten in het hedendaagse onderwijs (artikel in van12tot18, september 2025).
 - bestudeerden de leskisten van het Koloniaal Instituut (1894-1970).
 - stelden een projectplan op voor de tentoonstelling.
- **Onderzoek De verbeelding van Palestina door Ludwig Blum (1891-1974)**
Een archief- en literatuuronderzoek naar Ludwig Blums olieverfschilderijen uit de jaren twintig, en hun gebruik in het Nederlandse onderwijs. Gefinancierd door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO). Wat het opleverde:
 - artikel in Didactief.
 - [artikel in Pedagogiek en Praktijk.](#)
 - artikelen in Studia Rosenthaliana en Documentatieblad Nederlandse

Kerkgeschiedenis (DNK).

- wand in de tentoonstelling Jetses. Kunst voor de klas, over zijn relatie en connectie met Blum.
- **Onderzoek Schoolhoofd W.G. van de Hulst (1879-1963)**
Een archiefonderzoek naar Utrechts schoolhoofd, kinderboekenauteur én maker van schoolboeken W.G. van de Hulst. Door het Letterenfonds gefinancierd. Publicatie van de biografie is gepland voor 2027.
- **Onderzoek De vloek van Cham (slavernij) in het onderwijs (19e en 20e eeuw)**
Een onderzoek naar de verbeelding van het verhaal van Noach en Cham op schoolplaten en in schoolboeken. Als onderdeel van het NWO-project *Kerk en Slavernij* van de Protestantse Theologische Universiteit. Het artikel verschijnt in de loop van 2026 in een Engelstalige bundel van uitgeverij Amsterdam University Press (AUP).
- **Onderzoek Oorsprong en eigenaarschap collectie Nationaal Onderwijsmuseum (voorheen Nationaal Schoolmuseum)**
Een onderzoek door Jetske Steenstra en Iris den Boer in het Stadsarchief Zoetermeer (vestigingslocatie 1981-1989), Stadsarchief Rotterdam (1989-2012) en het bedrijfsarchief van het Nationaal Onderwijsmuseum (2012 tot nu).

Afgelopen jaar onderzochten we dus niet alleen wát er werd onderwezen, maar vooral hoe en waarom. Hierdoor krijgen we beter inzicht in hoe onderwijs bijdroeg aan het vormen van ideeën en wereldbeelden. Deze kennis vormt de basis voor huidige en aankomende tentoonstellingen, educatieve programma's én het publieke gesprek.

KENNISDELING

Lezingen

- Lezing *De romantiek van het doen. Portret van Hein Knuttel (1918-1980) en een kijk op de kindbescherming van 1940-1975* | Voor professionals en andere geïnteresseerden | 12 januari 2025 | 80 deelnemers
- Lezing *Jetses, Kunst voor de klas* | Voor Museum Havezate Mensinge | 11 februari 2025 | 52 deelnemers
- Lezing *De pedagogiek van het vogelnestje* | Voor het Comenius Museum in Naarden | 12 februari 2025 | 48 deelnemers
- Lezing over de waarde van het onderwijserfgoed | Voor bijeenkomst het Erfgoedhuis Zuid-Holland | 4 april 2025 | 80 deelnemers
- Lezing over het leven en werk van M.A. Koekkoek | Voor het Comenius Museum in Naarden | 14 mei 2025 | 23 deelnemers
- Lezing *De ontdekking van het puberperspectief* | Voor een symposium in Nationaal Onderwijsmuseum Dordrecht | 12 juni 2025 | 80 deelnemers

- Lezing over leermiddelen Nederlands-Indië | Voor congres Stichting Medan | 5 juli 2025 | 37 deelnemers
- Lezing *Jetses, Kunst voor de klas* | Voor de ouderenbond (PKN) in Geertekerck Kloetinge | 1 september 2025 | 33 deelnemers
- Lezing over geschiedenis aanschouwelijk onderwijs | Voor de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, departement Herwijnen | 15 oktober 2025 | 64 deelnemers
- Lezing over de geschiedenis van het aanvankelijk leesonderwijs, Theo Thijssen | Voor Museum Amsterdam | 19 oktober 2025 | 25 deelnemers
- Masterclass Onderwijs geschiedenis | Voor de Academische Pabo Universiteit Nijmegen | 5 november 2025 | 150 deelnemers
- Lezing over geschiedenis gedwongen afstand en adoptie, 1956-1984 | Voor Probus | 14 november 2025 | 66 deelnemers
- Lezing (Engelstalig) over onderwijs geschiedenis in Nederland, met bijzondere aandacht voor artikel 23 | Voor de Indonesische delegatie | 18 november 2025 | 23 deelnemers
- Lezing over aanschouwelijk onderwijs | Voor de Protestants Christelijke Ouderenbond (PCOB) | 20 november 2025 | 60 deelnemers
- **Lezing over de geschiedenis van voorlezen** | Voor Stichting Voorlezen | 20 november 2025 | 75 deelnemers

GASTCOLLEGES EN RONDELEIDINGEN

- Gastcollege | Voor de Academische Pabo Radboud Universiteit Nijmegen | september tot en met november 2025 | 255 deelnemers
- Gastcollege over geschiedenis onderwijs wetgeving | Aan Universiteit Utrecht | 11 juni 2025 | 30 deelnemers
- Rondleiding | Radboud Universiteit Nijmegen | 24 januari 2025 | 14 deelnemers
- Rondleiding | Voor Hogeschool Amsterdam, Montessori Pabo | 21 maart 2025 | 22 deelnemers
- Rondleiding | Voor Hogeschool Rotterdam | 27 mei 2025 | 12 deelnemers
- Rondleiding | Voor Hogeschool Leiden, Pabo | 7 november 2025 | 80 deelnemers

PODCASTS EN PUBLICATIES

We waren te horen in verschillende podcasts:

- *Eigen podcast: Comenius - De wereld als leerschool*
In **onze podcast** stond onderwijs-vernieuwer Jan Amos Comenius (1592-1670) centraal. In Tsjechië wordt hij alom geëerd, maar in Nederland is hij minder bekend. Dat is zonde. Comenius schreef juist hier zijn meest invloedrijke werken over opvoeding en onderwijs. Hij pleitte voor het afschaffen van lijfstraffen, invoeren van klassikaal onderwijs en leren met beelden. Stuk voor stuk principes die

de basis legden voor het onderwijs van nu.

- o 99 luisteraars

Te gast: Alledaagse Vragen

Voor **Waarom hebben we zes weken zomervakantie?** van Alledaagse Vragen (NPO) leverde Jacques Dane een inhoudelijke bijdrage. Samen met Eddy Habben Jansen, beleidsadviseur Vereniging Openbaar Onderwijs, vertelde hij over de achtergrond van onze lange zomervakantie.

Vanuit de afdeling onderzoek publiceerden we regelmatig in onderwijsvaktijdschriften:

- Didactief (10x) | Oplage: 10.000 per editie
- Van12tot18 (10x) | Oplage: 26.000 per editie
- Pedagogiek in Praktijk (4x) | Oplage: 1.950 per editie
- Juf & Meester (2x) | Oplage: 24.000 per editie

Ook waren onze artikelen te lezen in vak- en wetenschappelijke tijdschriften:

- Jacques Dane en Evelien Walhout: *Zoldervondsten: over archieven, herinneringen en het risico van een nieuwe 'donkere eeuw'* | In: Over de muur | 25 november 2025
- Jacques Dane en Christian van Houwelingen: *De wereld in de klas. Schoolplaten over Palestina als venster op geloof, onderwijs en geopolitiek* | In:

Pedagogiek in Praktijk | september 2025

- Jacques Dane: *En zij leefden nog ... Nazisme en pedagogiek* | In: Wonderkamer: Magazine voor wetenschapsgeschiedenis | juni 2025
- Christian van Houwelingen: *Cornelis Jetses: Kijken met eerbied en liefde* | In: Terdege | 29 augustus 2025
- Jacques Dane en Sarah van Ruyskensvelde: *inleidingen op onderwijsgedichten uit de 16e tot en met 21e eeuw* | In: Er hangt iets van lente in de klas ... Nederlandstalige onderwijsgedichten vanaf de dertiende eeuw tot nu | 15 september 2025

In ontwikkeling

Hiernaast werken we aan het meerjarenproject *Catalogus over historie en collectie van het Nationaal Onderwijsmuseum*. Met deze catalogus zetten we de traditie van het Nederlandsch Schoolmuseum voort, en beheren we een rijke collectie waarin nog steeds objecten aanwezig zijn uit de Amsterdamse begintijd.

Cultuurhistorisch overzicht

Samen met later verworven stukken, is deze verzameling een cultuurhistorisch overzicht, dat laat zien hoe het Nederlandse onderwijs zich door de jaren heeft ontwikkeld. Het hart van de collectie is de materiële onderwijscultuur: van schoolplaten en lesmethoden tot meubilair en gebruiksvoorwerpen.

Volop nieuwe objecten

Voor onze nieuwe catalogus selecteerden, onderzochten en documenteerden we in 2025 volop nieuwe objecten. Zo maken we het culturele en historische verhaal van het onderwijs nog toegankelijker en inzichtelijker voor bezoekers, onderwijsprofessionals en onderzoekers.

DETACHERING

- **Archiefonderzoek Commissie Binnenlandse Afstand en Adoptie (CBAA) (2023-2025)**
We coördineerden dit archiefonderzoek naar gedwongen afstand en adoptie in Nederland (1956-1984). Dit deden we op detacheringbasis bij het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) in Amsterdam. De (deel)rapporten belichten de positie van jonge moeders (vaak nog leerlingen in het middelbaar onderwijs), en de rol van instanties als de Fiom en de Raad voor de Kinderbescherming. Het resultaat: [**eindrapport Schade door schande**](#), verscheen in 2025.
- **Lessen Wijsgerige en Historische Pedagogiek aan Radboud Universiteit Nijmegen**
Van september tot en met november 2025 verzorgde Jacques Dane een aantal lessen Wijsgerige en Historische Pedagogiek aan de Radboud Universiteit.

VRAGEN EN ADVIEZEN

Ook onderzoekers, scholieren, studenten en journalisten wisten ons te vinden. In 2025 gaven we onder andere:

- advies voor masterthesis over schoolplaten in de 19e eeuw | Aan student boekgeschiedenis Universiteit van Amsterdam.
- antwoord op vragen over auteursrecht van onderwijsillustratoren.
- antwoord op vragen over politiek en onderwijsgeschiedenis (artikel 23).

TENTOONSTELLINGEN MET ANDERE MUSEA

Samenwerkingen in 2025

In 2025 leenden we collectieonderdelen uit aan, en richtten we tentoonstellingen in met:

- DIPF/BBF Berlin en Forschungsstelle Historische Bildmedien, Universität Würzburg | [**Tentoonstelling aap noot mies – Lesenlernen mit Bildern in den Niederlanden**](#).
- Museum Havezate Mensinge in Roden | [**Tentoonstelling Cornelis Jetses, meer dan Ot en Sien**](#).
- Comenius Museum in Naarden | Tentoonstelling De wereld in beeld.

BESTUURSFUNCTIES VANUIT HET NATIONAAL ONDERWIJSMUSEUM

Vanuit onze betrokkenheid en rol als kennispartner vervulden twee collega's de volgende bestuursfuncties in 2025:

- Jacques Dane – bestuurslid raad van advies | Comenius Museum Naarden
- Jacques Dane – bestuurslid | Cornelis Jeteses Stichting Groningen
- Hans van de Bunte – lid raad van toezicht | Stichting Dutch Culture
- Hans van de Bunte – lid begeleidingscommissie Faro 2025 | Rijksdienst Cultureel Erfgoed

Koffie en kolonialisme

Koffie is de smeerolie van de Nederlandse samenleving. In lerarenkamers, tijdens vergaderingen, als je naar een afspraak gaat: 'Kopje koffie?' In de koloniale tijd was de koffiehandel een economische factor van belang. Het 'zwarte goud' is ruim aanwezig in de collectie van het Nationaal Onderwijsmuseum.

Tekst Jacques Dane

In de geschiedenismethode Toen... En nu (1944) wordt koffie voorgesteld als een nieuwe, winstgevend drank. Een deftige, achttiende-eeuwse koopman die in een prachtig huis aan de Vecht woont imponeert zijn gasten met kostbare wijnen en spijzen. Hij wordt schatplichtig met de handel in het zwarte goud.

Hij heeft een paar groote koffieplantages in West-Indië, waar honderden (tot slaaf gemaakte mensen) geld voor hem verdienen. Koffie is een

nieuwe drank. Koffie brengt veel geld op, en die (tot slaaf gemaakte mensen) zijn goedkope arbeiders: ze werken voor – niets. Zij zijn gevangenen in Afrika, – als beesten; en ze zijn onder in schepen weggevoerd

naar Amerika, naar West-Indië, – als beesten; daar zijn ze verkocht aan de meesters van de plantages, en daar moeten ze werken onder 't striemen van de zweep; – als beesten'. Toen... En nu! benadrukt kritisch dat de

'Leermiddelen verzwegen koloniale uitbuiting'

CORNELIS JETSES IN HET NATIONAAL ONDERWIJSMUSEUM

Kijken met eerbied en liefde

Het Nationaal Onderwijsmuseum voert de bezoeker naar andere tijden en werelden. Naar 1939, het jaar waaruit het fraaie museumgebouw stamt. Naar het Nederland van begin twintigste eeuw, kunstig verbeeld door Cornelis Jetsets. En naar het land van de Bijbel.

Tekst: MARILYN DEN HOLLANDER
Beeld: INEKE VAN DER EEMTS

Schoolsparen en geldbesef

In de tijd, waarin de staat ons deelen de hand... schoolsparen... schoolsparen... schoolsparen...

... schoolsparen... schoolsparen... schoolsparen... schoolsparen... schoolsparen...

Schoolsparen... schoolsparen... schoolsparen... schoolsparen... schoolsparen...

De examendroom: een nachtmerrie

De meezand start voor schooigand Nederland traditieën in het teken van het Centraal Scholisch Eindexamen. Voor veel... examendroom... examendroom... examendroom...

De herinnering aan de examenperiode zet zich daarom levenslang vast in het geheugen.

De herinnering aan de examenperiode... herinnering... herinnering... herinnering... herinnering...

4 VRAGEN AAN ... MATHIAS MALLENTJER

Over de samenwerking rondom *Aahhh..!*

Mathias Mallentjer is oprichter van Production Office en betrokken bij de Associatie Universiteit & Hogescholen Antwerpen. Voor de Pop-up-campus tijdens Antwerp Pride bracht hij een inspiratiebezoek aan Aahhh..!. Dit bezoek zorgde ervoor dat de tentoonstelling ook buiten de museummuren zichtbaar was.

Wat vond je het meest bijzonder aan de tentoonstelling?

“Wat mij opviel, is dat *Aahhh..!* voor iedereen werkte. Het was heel toegankelijk en intergenerationeel. Door de interactieve opzet ontstonden er vanzelf gesprekken. Zelfs over onderwerpen die normaal best gevoelig liggen, zoals seksualiteit en consent. Er werd als het ware een nieuwe taal gecreëerd waarin ruimte was voor verschillende perspectieven. Dat vond ik sterk.”

Hoe hebben jullie elementen uit *Aahhh..!* vertaald naar de Family Track?

“We hebben verschillende onderdelen uit de tentoonstelling mogen gebruiken. Wel hebben we bepaalde begrippen vertaald, zodat ze beter aansloten bij het

Vlaamse publiek. Met elementen zoals het ‘toestemming-zebepad’ en het ‘genderboekje’ zorgden we voor een plek waar mensen actief konden deelnemen en in gesprek konden gaan. Het was heel waardevol dat we zoveel vertrouwen en vrijheid kregen om dit materiaal op onze manier in te zetten.”

Wat vond het publiek ervan?

“Er kwam een heel divers publiek op af. Wat mooi was om te zien, is dat de elementen uit *Aahhh..!* ook hier gesprekken op gang brachten. Gezinnen waarin bepaalde thema’s nog niet eerder besproken waren gingen ter plekke - eindelijk - met elkaar praten. Het werkte verbindend. Mensen voelden zich uitgenodigd om vragen te stellen, ervaringen te delen en elkaar beter te begrijpen.”

Waarom moet het Onderwijsmuseum blijven?

“Het is een belangrijke plek om kritisch na te denken over onderwijs, geschiedenis en maatschappelijke thema’s. Het Onderwijsmuseum biedt een onafhankelijke ruimte waar je bestaande lesprogramma’s en denkbeelden kunt bevragen. Het is eigenlijk een soort laboratorium waar nieuwe ideeën

kunnen ontstaan. Als we dat verliezen, wordt het moeilijker om die reflectie te behouden. De kracht ligt ook in het verbinden - binnen Nederland én daarbuiten.”

Antwerpen Pride. Foto: production office.

Rondleiding kinderen
school 'De Sterrenkijker'.
(foto: Fenna Kwakernaak)

EEN VOORBEELDFUNCTIE VOOR EDUCATIEVE PROGRAMMERING

Het Nationaal Onderwijsmuseum is een plek voor iedereen. Van baby's tot ouderen en van studenten tot docenten: in 2025 wisten we hen allemaal te raken.

In de 'groei-jaren' na corona hebben we een rijke mix aan educatieve programma's en randprogrammering opgebouwd. Afgelopen jaar focusten we op de kwaliteit

hiervan. Daarvoor investeerden we extra in onze relatie met museumdocenten, scholen en andere geïnteresseerden. Bijvoorbeeld met de Dordtse Onderwijsmuseum Schrijfwedstrijd, waarbij we docenten en leerlingen op een verrassende manier betrokken.

Ook gingen we door met activiteiten die goed werken, zoals de vakantieprogrammering en familiezondagen. En probeerden we nieuwe dingen: Klooi Kolleges en een orkest in de tentoonstelling *boom roos vis*. Zo gaven we het leren en ervaren in ons museum een nieuwe vorm.

SPEERPUNT 3

SPEERPUNT 3 IN CIJFERS

Waarvoor?	Aantal programma's	Aantal deelnemers
<i>Doelgroep</i>		
Buitenschoolse opvang en allerkleinsten	7	115
Primair onderwijs	127	2.400
Voortgezet onderwijs	74	1.144
Mbo	1	144
Hbo	22	400
Wo	2	60
<i>Speciale doelgroepen</i>		
NT2	1	9
Mensen met dementie	17	232
<i>Groepen die ook entree betalen</i>		
Privégroepen	41	321
Vakantieactiviteiten en Voorleesfeestjes	24	327
Totaal	316	5.152

EDUCATIEVE PROGRAMMA'S

Voor scholen

Van meer dan 5.000 deelnemers ...

Onze educatieve programma's zijn elk jaar weer populair bij de scholen. In 2025 namen zij er bij de tentoonstellingen *boom roos vis* en *Aahhh..!* iets minder af dan gehoopt. Maar met meer dan 5.000 deelnemers vormen deze programma's toch bijna 20% van het totale aantal museumbezoekers.

Gemiddeld +400%

We vergelijken onszelf niet graag met anderen. Maar wat onze cijfers betreft kunnen we daar niet omheen. Als we kijken naar andere 'vergelijkbare' musea (minder dan 50.000 bezoekers per jaar) in Nederland, scoren we met bezoekers van het primair en voortgezet onderwijs +400% hoger dan het landelijke gemiddelde. Kijken we naar musea in Dordrecht dan bereikten we bijvoorbeeld 54% meer PO-leerlingen en 36% meer VO-leerlingen dan in het Dordrechts Museum.

... tot upgrade van Jeugdjournaal 2.0 ...

Wat betreft het primair onderwijs is *School is van alle tijden* al jaren het meestgeboekte programma voor onderbouwleerlingen (67 van de 127 boekingen: ruim 50%). Voor de bovenbouwleerlingen blijft *Jeugdjournaal 2.0* geliefd (25 van de 74 boekingen: 35%). Dit jaar kreeg dit programma een upgrade: de verouderde iPods zijn vervangen door tweedehands iPads met een goede beschermhoes, zodat leerlingen zichzelf beter kunnen filmen. Goed om te weten: de tweedehands exemplaren zijn een duurzame én kostenbesparende keuze. We monitoren of deze iPads lang genoeg meegaan.

... en extra tentamenpunten

Ook de pedagogiekstudenten van de Rijksuniversiteit Groningen maakten opnieuw de lange reis uit het noorden. Door opdrachten in ons museum kunnen ze een

extra tentamenpunt verdienen. Elk jaar ontvangen we 150 studenten dankzij deze mooie samenwerking.

Voor volwassenen

Daarnaast ontvingen we 41 privégroepen: vooral volwassenen voor een educatief uitje, en vaak gecombineerd met zaalverhuur – voor een mooi compleet dagprogramma. Voorbeelden van enthousiaste volwassenen waren groepen beleidsmakers, programmamakers van de Bibliotheek en scholengemeenschappen.

Voor ouderen

On(der)wijs genieten

Het programma *On(der)wijs genieten*, een 'herinneringen-programma' voor mensen met dementie, werd goed geboekt: maar liefst 17 keer. We gingen naar Dordrecht, Papendrecht, Sliedrecht, Zwijndrecht én Zoetermeer. Bij sommige van deze instellingen is dit een terugkerende activiteit.

MOOIE WOORDEN

“Wat was het een succes. Zo leuk dat jullie er waren. Ik heb mijn collega's getipt over het programma, dus waarschijnlijk krijgen jullie het druk.”

Activiteitenbegeleider verzorgingshuis

PUBLIEKSBEGELEIDING EN RANDPROGRAMMERING

Voor iedereen

Vakantieactiviteiten en familiezondagen

Onze agenda stond in 2025 weer vol met publieksactiviteiten en randprogrammering. Zoals de vakantieactiviteiten: tijdens elke schoolvakantie organiseerden we een mix van zelfstandige en begeleide, betaalde activiteiten. Hiermee trokken we 8.893 bezoekers – ongeveer 29% van het totale bezoekersaantal. En de familiezondag: elke laatste zondag van de maand (behalve in de zomer), met speurtochten, museumbingo's, dictees en cold cases die moesten worden opgelost. Het Museumcafé bood daarbij elke maand een speciale aanbieding voor gezinnen. Ook populair was het Verhalenfestival: elke maand voorlezen en daarna knutselen of tekenen.

Voor de allerkleinsten

Voor de allerkleinsten was er het Babyparcours: op woensdagochtend en familiezondagen. Hierbij gingen (groot)ouders zelfstandig met hun baby op avontuur in de tentoonstelling *boom roos vis*. Het doel? Op een speelse manier ontdekken hoe je met een baby kunt spelen en communiceren. Peuters volgden het *boom roos vis*-peuterprogramma, met voorlezen en knutselen, waarbij dezelfde peuterspeelzalen regelmatig terugkwamen.

Deelnemers Klooi Kollege aan het werk. Foto: Nationaal Onderwijsmuseum.

Klooi Kolleges

2025 was ook het jaar van nieuwe samenwerkingen, met educatiepartner KITE en Bibliotheek AanZet. Dankzij bijdragen van VSBfonds en het Cultuurfonds konden we samen met KITE twee keer een Klooi Kollege on tour organiseren: één in de herfst- en één in de kerstvakantie, op 22 oktober en 30 december.

Samen creatief oplossen

In een Klooi Kollege komen uitvinders, kunstenaars of ondernemers langs met een probleem. Samen met de deelnemers en

een KITE-begeleider wordt het probleem onderzocht en gaat iedereen aan de slag om tot een creatieve oplossing te komen. Aanklooien dus. Hierdoor maakt ons jonge publiek kennis met verschillende disciplines en stimuleren we het onderzoekend leren.

Deze activiteit is voor kinderen van 8 tot en met 14 jaar. Voor deze leeftijdscategorie organiseren we minder vaak activiteiten. De Klooi Kolleges laten zien dat er zeker wél interesse is in dit soort activiteiten en dat er kansen liggen om dit aanbod verder uit te bouwen. Hier zullen we tijd en aandacht in moeten steken.

NIEUW:

Dordtse Onderwijsmuseum Schrijfwedstrijd

Ook nieuw in 2025: de Dordtse Onderwijsmuseum Schrijfwedstrijd. Twee weken lang in september schreven bovenbouwleerlingen verhalen rondom het Kinderboekenweekthema *Vol avontuur*. Met schrijfplezier voorop! Niet de perfecte spelling of grammatica. Zo konden alle leerlingen hun fantasie, gevoelens en ideeën uiten. Ook als Nederlands niet hun eerste taal was of als ze taal moeilijk vonden.

248 verhalen, iedereen in de spotlights

Twaalf Dordtse scholen deden mee. Vaak met één klas, soms met de hele bovenbouw. Het resultaat: 248 verhalen! Hieruit kozen we een winnende groep 6, 7 en 8, plus een NT2-klas waarvan drie kinderen samen een verhaal schreven. We kozen bewust voor klassikale winnaars, zodat alle leerlingen in de spotlights werden gezet.

Op 10 oktober (tijdens de Kinderboekenweek) namen de winnaars hun prijs in ontvangst: een ontmoeting met Paul van Loon én een blijvend aandenken. De winnende verhalen zijn gebundeld in een boek, waarvan er 90 zijn gedrukt (eentje voor elke leerling, docent en begeleider). De Dordtse wethouder van Cultuur Rik van der Linden reikte samen met Paul de prijs uit aan de winnende klassen. In totaal kwamen er op deze dag 80 leerlingen én 20 begeleiders naar het museum.

Winnaars Dordtse schrijfwedstrijd worden ontvangen door Paul van Loon en wethouder Rik van der Linden.

Foto: Fenna Kwakernaak.

Laagdrempelig schrijfplezier

Deze eerste editie was een groot succes. Leerlingen én docenten waren enthousiast. We droegen op een laagdrempelige manier bij aan schrijfplezier en kanselijkheid voor Dordtse bovenbouwleerlingen. Tegelijk versterkte de wedstrijd onze verbinding met scholen. En hopelijk inspireert het ze om volgend jaar opnieuw mee te doen of het museum te bezoeken.

Landelijke evenementen

Naast de reguliere vakantieprogrammering en familiezondagen, organiseerden we extra activiteiten tijdens landelijke evenementen.

- **Open Monumentendag:** op 13 en 14 september stond ons gebouw 'De Holland' centraal. Kinderen gingen op speurtocht en ontdekten van alles over het pand. Volwassenen kregen extra informatie over de geschiedenis. 287 bezoekers kwamen langs.

- **Maand van de Geschiedenis:** Eva Vriend gaf op 5 oktober een lezing over haar essay over Jac. P. Thijsse en zijn zoon.
- **Kinderboekenweek:** kinderboekenschrijver Paul van Loon was op 10 oktober te gast. Hij signeerde boeken.
- **Stembureau landelijke verkiezingen:** op 29 oktober 2025 waren we van 07.30 tot 21.00 uur officiële stemlocatie. Het museum was de hele dag gratis toegankelijk. Onze vrijwilligers verzorgden een warm welkom voor alle 419 bezoekers die hun stem kwamen uitbrengen in het Nationaal Onderwijsmuseum.

Stemmers in het Onderwijsmuseum.
Foto: Nationaal Onderwijsmuseum.

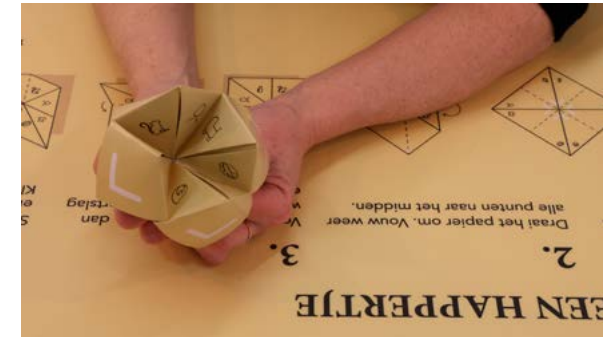
Leerorkest Drechtsteden speelt muziek in de tentoonstelling boom roos vis.

Dordtse Spotlight Orchestra

We sloten de Kinderboekenweek op 12 oktober héél bijzonder af. Ongeveer vijftig orkestleden en kinderen uit het Leerorkest Drechtsteden namen plaats in de tentoonstelling *boom roos vis*. Ze speelden prachtige muziek rond het landelijke Kinderboekenweekthema *Vol avontuur*. Theater en live-zang maakten het muzikale slot compleet. Na afloop konden bezoekers hun talent ontdekken en zelf instrumenten uitproberen. Dat bleek een schot in de roos: de rij (misschien wel muzikale) mensen werd steeds langer!

Zelfstandige publieksactiviteiten

Bij de nieuwe tentoonstelling *Jetses*, ontwikkelden we verschillende zelfstandige publieksactiviteiten. Bezoekers konden portrettekenen, zoek-de-verschillen doen of via een speciaal ontworpen 'happertje' in gesprek gaan met andere bezoekers. Zo werd *Jetses* interactief en nodigde de tentoonstelling uit tot ontdekken, nadenken en delen.

Happertje bij tentoonstelling *Jetses*. Kunst voor de klas.
Foto Mark van Giessen.

SAMENWERKINGEN EN KWALITEIT

PBS-huis

In 2024 startten we inhoudelijk met ons Positive Behaviour Support-huis (PBS). Deze methode stimuleert positief gedrag en wordt vaak gebruikt op basisscholen. Binnen de museumwereld is PBS nog redelijk nieuw. Daarmee lopen we voorop. Als Nationaal

Positive Behaviour Support-Huis.

Onderwijsmuseum is het belangrijk dat we aansluiten op de onderwijswereld. Ons PBS-huis hebben we in 2025 grafisch vormgegeven, zodat we het duidelijk en aantrekkelijk kunnen communiceren.

Professionalisering museumdocenten

Afgelopen jaar organiseerden we drie bijeenkomsten voor museumdocenten:

- **On(der)wijs genieten**
Een presentatie van museumdocent Larisa Sjoerds over ons programma On(der)wijs genieten, zodat alle museumdocenten deze bezoeken kunnen verzorgen | 17 februari 2025.
- **Kennismaking**
Een kennismaking met directeur-bestuurder a.i. Hans van de Bunte. Plus een presentatie van hoofd Collectie en onderzoek Jacques Dane over de (toen nog te openen) tentoonstelling *Jetses. Kunst voor de klas* | 16 juni 2025

- **Thinking Museum Approach**
Een workshop en training over de Thinking Museum Approach van Claire Brown voor de museumdocenten, een deel van het vaste personeel en een aantal educatiecollega's uit andere musea. Samen onderzochten zij hoe we onze rondleidingen en programma's interactiever kunnen maken voor publiek en de museumdocenten | 4 september 2025

MOOIE WOORDEN

“Wat interessant om er op deze manier naar te kijken en te proberen nóg meer in het hoofd van bezoekers te kruipen. Ik heb veel geleerd.”

Een cursusdeelnemer

Project DATE

In 2025 werkten we verder aan het in 2024 gestarte Erasmus+-project DATE, samen met KØN - Gender Museum Denmark. Het doel? Jongeren digitaal bereiken rondom thema's als gender, inclusie en diversiteit. We ... :

- namen de sociale mediastrategie onder de loep.
- ontwikkelden een reeks interactieve webinars.

Onderzoeker Jetske Steenstra behandelde (samen met wisselende gasten) vier onderwerpen uit de tentoonstelling *Aahhh...!:* lichaam, seksualiteit, gender en consent. Hoe kunnen jonge docenten in de onderwijspraktijk hiermee omgaan? De webinars zijn **gepubliceerd op onze website**. Zo bereiken en ondersteunen we nóg meer docenten. En zetten we de bij de tentoonstelling opgedane kennis en ervaringen voort.

- maakten een Best Practice-guide over online educatie.
In het Deens, Engels en Nederlands: om zoveel mogelijk musea te bedienen.
- rondten het project af met een evaluatie in Denemarken en een bezoek aan het EU-congres The NEMO (Network of European Museum Organisations) van 26 tot en met 28 oktober in Horsens.

Opnames webinar. Foto: Nationaal Onderwijsmuseum.

4 VRAGEN AAN ... MIRJAM VAN DEN BERG-SPAANS

Over het Letterfeest

Mirjam van den Berg-Spaans is managementondersteuner op IKC De Regenboog in het centrum van Dordrecht. Elk jaar bezoekt deze school met de groepen 3 het Letterfeest: een van onze activiteiten voor het basisonderwijs.

Wat is het Letterfeest?

“Voor onze leerlingen is het Letterfeest ook écht een feestje. Wanneer ze alle letters aangeboden hebben gekregen, gaan we naar het Onderwijsmuseum. Met de stadsbus, want dat maakt het extra leuk. In het museum worden de leerlingen opgesplitst in twee groepen. De ene groep gaat een letterkroon maken, de andere groep gaat op speurtocht door het museum. En later wisselen ze om.”

Waarom is het zo bijzonder voor de leerlingen?

“Naar het museum gaan is iets wat ze niet dagelijks doen. Iets buiten school. Zo voelt het voor hen als een afronding van iets moois. Op school krijgt het bezoek natuurlijk wel een feestelijk vervolg. De leerlingen mogen dan met hun letterdiploma én hun zelfgemaakte kroon de rode loper op langs ouders.”

Wat maakt het Nationaal Onderwijsmuseum zo waardevol?

“De meerwaarde zit ook in het museum zelf. En in de combinatie van leren en beleven. Een heleboel leerlingen zijn nog nooit op zo'n plek geweest. Ze kijken hun ogen uit bij de oudere materialen. Deze zorgen voor verwondering en bewustwording.”

Wat zou je missen als het er niet meer was?

“Ik zou het persoonlijk echt jammer vinden als het museum weggaat. Het biedt iets wat we op school niet kunnen nabootsen of aanbieden: dat stukje cultuur en de belevenis. De leerlingen praten later nog over het Letterfeest. Het maakt indruk.”

Bezoekers in het gezellige
museumcafé.

(foto: Mark van Giessen)

EEN AANTREKKELIJKE EN AANGENAME PLEK VOOR AL ONZE DOELGROEPEN

We willen een museum zijn dat inspireert en informeert. Relevant, inhoudelijk sterk en met alle ruimte om kennis te delen.

Tegelijkertijd vinden we het belangrijk dat iedereen zich welkom voelt. Sterker nog:

we streven ernaar het meest toegankelijke museum van Dordrecht te zijn.

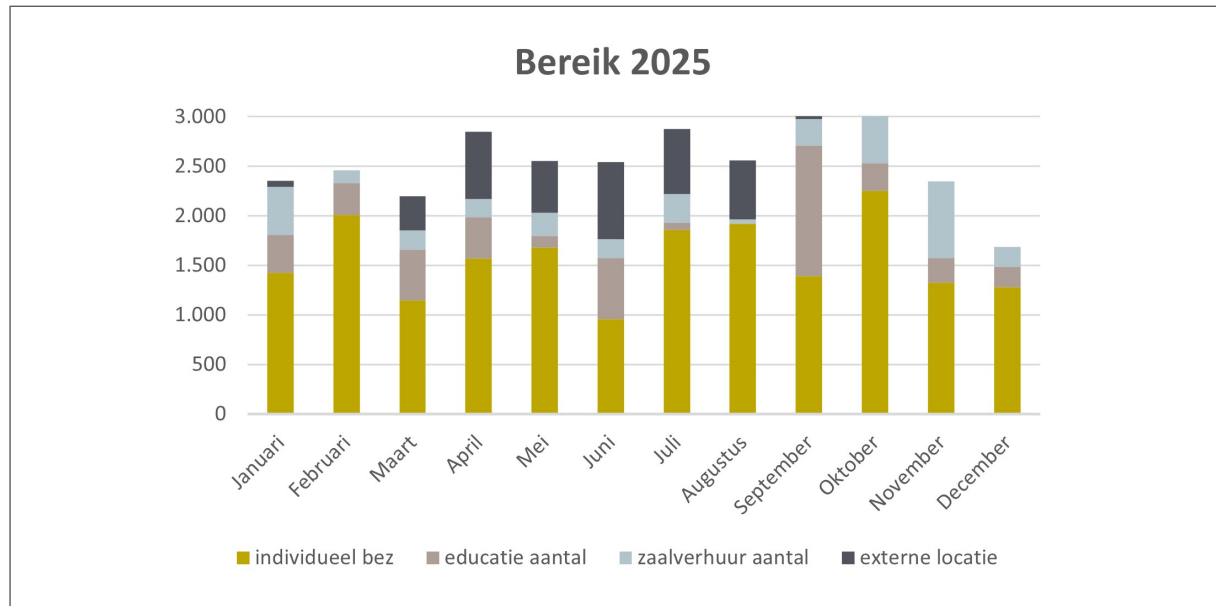
Daar zetten we in 2025 volop op in.

Bezoekers kregen altijd een complete

ervaring. Of het nu ging om een verhuring, een smakelijke pauze of een bijzonder souvenir uit de museumshop, we deden er alles aan om ieder bezoek nét dat beetje extra te geven.

SPEERPUNT 4

BEZOEKERSAANTALLEN

In totaal bezochten in 2025 30993 bezoekers het museum. Dit is 103% van de doelstelling.

ZAALVERHUUR

In 2025 nam het aantal aanvragen voor zaalverhuur sterk toe. Met een gerichte online campagne hebben we de kracht van onze monumentale ruimtes en het maatwerk dat we bieden onder de aandacht gebracht. Ook ruime media-aandacht zorgde voor naamsbekendheid. De meeste aanvragen resulteerden in een boeking. We zagen dat bestaande klanten vaker terugkwamen: een stevige basis voor verdere groei.

Gasten waardeerden onze lunches en professionele organisatie. Daar zijn we blij mee. We besteedden veel aandacht aan individuele dieetwensen, maar probeerden ook routine in te bouwen. Tegelijkertijd bleef het belangrijk om een goede balans te vinden tussen zaalverhuur en de reguliere museumbeleving, zodat bezoekers zo min mogelijk drukte en overlast ervaarden.

In november stuiten we ook op de grenzen van onze capaciteit. Op dit moment hebben we niet genoeg menskracht om meer dan vier grote verhuringen per week goed te faciliteren. Voor 2026 onderzoeken we de mogelijkheden om verhuringen beter te spreiden over het jaar,

of om flexibele ondersteuning op te leiden en beschikbaar te stellen.

Resultaten waar we trots op zijn:

- We organiseerden 137 bijeenkomsten voor 3.769 gasten, met een zaalverhuuromzet van € 54.463. Een verdubbeling ten opzichte van 2024!
- De cateringomzet was € 172.021 (ook bijna een verdubbeling). Dit mede dankzij de inzet van ingehuurde horeca-professionals en enthousiaste vrijwilligers bij evenementen met grote groepen.
- Er werden negen educatieve programma's via onze zaalverhuur geboekt. Een rondleiding én een zaal: in deze vorm van upselling zien we groeikansen.
- De top-drie omzetmaanden: januari, september en november.

MUSEUMSHOP

Onze Museumshop maakt een museumbezoek nóg leuker. Met ons zorgvuldig samengestelde assortiment behaalden we in 2025 een omzet van € 18.907. We vernieuwen het aanbod continu met producten die passen bij onze tentoonstellingen en missie. Tegelijkertijd blijft de ansichtkaart een bestseller. Hiervan hebben we er honderden verschillende in onze collectie, passend bij de tentoonstellingen.

Overhandiging nieuwe etuis van Wereldwijven Ateliers voor de museumshop. Foto: Fenna Kwakernaak.

Etuis met een verhaal

Ons assortiment bevat ook producten van **Wereldwijven ateliers**. Tijdens een inspirerend bezoek aan ons museum vertelden de 'Wereldwijven' over de eerste Nederlandse woorden die ze leerden

schrijven, en ontstond het idee voor een gezamenlijke productlijn.

Nu verkoopt de Museumshop handgemaakte etuis, geïnspireerd op de eerste schrijfwwoorden in verschillende talen en alfabetten.

Hiermee brengen we de kracht van taal en onderwijs tot leven. En dragen we bij aan de maatschappelijke missie van het atelier: perspectief bieden aan vrouwen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Na een bezoek aan de tentoonstelling? Taart eten! Foto: Mark van Giessen.

MUSEUMCAFÉ

Van ontmoeten ...

Museumcafé De Holland blijft een warme en toegankelijke ontmoetingsplek. In 2025 wisten steeds meer buurtbewoners het café te vinden. Soms gecombineerd met een museumbezoek, soms voor koffie en een praatje. Zo vervulde het café een belangrijke sociale functie.

Ook de gezellige thema-avonden zorgden voor ontmoeting. Deze sfeervolle diners (+ pubquiz!) voor een vaste prijs zijn een terugkerend succes.

... tot lekker voordelig eten

Met kinderacties (pannenkoeken, knakworsten en chips) in schoolvakanties trokken we extra jonge bezoekers en gezinnen. Veel producten bereiden we in

eigen keuken, waardoor de marge gezond blijft. We kiezen er bewust voor om onze horecaprijzen toegankelijk te houden. Ook in 2025 hebben we de prijzen niet verhoogd. Dit dankzij de inzet van onze twaalf stabiele en betrokken horecavrijwilligers. Bij grotere bijeenkomsten schakelen we waar nodig zzp'ers in ter ondersteuning. Daarnaast begeleidden we opnieuw met plezier een stagiair uit het speciaal onderwijs.

Burendag

Het Nationaal Onderwijsmuseum opende voor het eerst haar deuren voor een sfeervolle Burendag. In een uitdagende periode was dit een mooi moment om onze waardering te tonen voor de betrokkenheid en steun uit de buurt.

Jong en oud genoten van een gratis feestelijk programma met muziek, creatieve workshops, een pubquiz, een rondleiding en speluitleg over Dungeons & Dragons.

Wat ons betreft was het een geslaagde dag vol ontmoeting, creativiteit en lokale verbondenheid.

Nieuwe tuinvrijwilligers gezocht!

Ben jij fit en lijkt het je leuk om bij ons in de tuin te werken? Neem contact met ons op!

MUSEUMTUIN

Bij mooi weer is ons terras een plek waar bezoekers graag samenkomen. Ook in 2025 genoten ze van een kop koffie na een museumbezoek, een verfrissend drankje in de zon of een borrel met collega's, burens of familie. Daarnaast bleek het een ideale plek voor kleine bijeenkomsten: een verjaardagsfeestje óf een vergadering met het team van het Nationaal Onderwijsmuseum.

Voor ontspanning en ontmoeting

Het is dé plek voor ontspanning en

ontmoeting. Dat komt mede door de prachtige museumtuin: een sieraad voor de stad Dordrecht, dat bijdraagt aan de uitstraling van ons museum en de gastvrije sfeer.

Betrokken vrijwilligers

De tuin ligt er zo prachtig bij dankzij een betrokken team van vrijwilligers. Helaas is dit team het afgelopen jaar wat kleiner geworden. Om de kwaliteit en uitstraling van deze bijzondere plek te behouden, zijn nieuwe, fitte vrijwilligers van harte welkom.

Met hun inzet kunnen we deze groene ontmoetingsplek blijven koesteren en verder ontwikkelen.

MOOIE WOORDEN

“Heel fijn dat het zo rolstoeltoegankelijk is en dat iedereen zo behulpzaam is. Bedankt.”

*“Over vroeger,
voor later,
van nu”.*

(foto: Fenna Kwakernaak)

Het Nationaal Onderwijsmuseum is dé plek waar geschiedenis, actualiteit en toekomst van het Nederlandse onderwijs samenkomen. Marketing en communicatie werkte in 2025 aan het versterken van deze positionering én aan het vergroten van onze zichtbaarheid. De focus? Die lag op het creëren van meer naamsbekendheid, behouden van bestaande doelgroepen en bereiken van nieuw publiek.

Tegelijkertijd bracht 2025 onzekerheid met zich mee, over de toekomst van het museum. Marketing en communicatie richtte zich daarom op het zorgvuldig en structureel informeren van medewerkers, vrijwilligers, publiek, partners, beleidsmakers en andere stakeholders. En ook het maatschappelijk en educatief belang van het Nationaal Onderwijsmuseum zetten we voorop.

Transparantie, duiding en bereik: daar ging het om in onze communicatie-inzet. Dit zorgde voor brede aandacht en betrokkenheid. Op lokaal, regionaal en landelijk niveau. Daar zijn we blij mee, want het heeft ons ontzettend gesteund in de strijd om onze deuren op te houden. Moedig voorwaarts is het credo: ook in onze berichtgeving naar buiten.

MARKETING EN COMMUNICATIE

METEN IS WETEN

Om onze naamsbekendheid te vergroten en onze positionering te versterken, is doelgroep- en publieksonderzoek onmisbaar. Het is daarom structureel onderdeel van onze werkwijze. Dit onderzoek laat zien waarom mensen ons bezoeken, hoe ze de verschillende tentoonstellingen beoordelen, hoeveel geld ze besteden en met welke andere activiteiten ze een bezoek aan ons museum combineren.

De meeste mensen gaan voor het complete aanbod. Onze uitblinkers zijn:

- Vriendelijk personeel en prettige sfeer.
- Geschiktheid voor kinderen.
- Leerzaam, leuk en ontspannend aanbod.

Op deze punten scoren we zelfs beter dan het sectorbrede gemiddelde! Alle inzichten gebruiken we om accenten te (ver)leggen, (verbeterde) communicatie te ontwikkelen en richting te kiezen. Voor de komende periode hebben we een aantal prioriteiten vastgesteld:

- De bezoekerservaring naar een nog hoger niveau tillen.
- Onze naamsbekendheid (ook landelijk) vergroten.
- Meer bezoekers aantrekken (en inspireren).
- Nieuwe manieren onderzoeken om inkomsten uit bezoekers te verhogen.

Zo investeren we gericht in wat bezoekers

waarderen én trekken we nieuwe doelgroepen aan.

Datagedreven werken

Naast onderzoeksdata voeren we het data-gedreven werken ook door bij het budgetteren, uitvoeren, analyseren en bijsturen. Door deze systematische aanpak weten we steeds beter wat werkt en wat niet: waardevolle inzichten.

ZICHTBAAR EN BEKEND

In 2025 vertaalden we onze vier speerpunten naar een concrete en brede positionering. Marketing en communicatie zette in op media-aandacht en publieksgerichte campagnes, voor bestaand en nieuw publiek. Dit gaf onze naamsbekendheid een flinke boost. Het Nationaal Onderwijsmuseum was regelmatig in het lokale, regionale en landelijke nieuws. Daarnaast zetten we campagnes in om onze zichtbaarheid te vergroten onder families, actieve ouderen en voor zaalverhuur.

LANDELIJKE, REGIONALE EN LOKALE ZICHTBAARHEID

Landelijk waren we onder andere zichtbaar in:

Artikelen en reportages

- Reformatorisch Dagblad: [Nationaal Onderwijsmuseum Dordrecht sluit door wegvallen subsidie](#) | 14 april 2025
- NOS Radio 1 Journaal: [item over de ontwikkelingen](#) | 16 april 2025
- NRC: [In het Nationaal Onderwijsmuseum is te zien hoe de tijdsgeest zijn stempel drukt op het onderwijs. Maar hoe lang nog?](#) Gevolgd door een opiniestuk waarin werd gepleit voor een Kamerdebat over het Nationaal Onderwijsmuseum als nationaal museum | 29 april 2025
- Trouw: [Hoe Dordrecht per ongeluk het Nationaal Onderwijsmuseum dreigt te verliezen](#). Gevolgd door een column over het belang van het museum voor Dordrecht en het onderwijs | 23 juli 2025
- NRC: [Demissionair kabinet stopt definitief met subsidie voor Nationaal Onderwijsmuseum](#) | 21 november 2025
- NieuwsBV radio 1: [item over Jetsets. Kunst voor de klas](#) met Christian van Houwelingen | 8 juli 2025
- Familiemagazine Terdege: *Kijken met eerbied en liefde* (over Jetsets. Kunst voor de klas) | 29 augustus 2025

Nieuwsbrief

Onze nieuwsbrief ging naar leden door heel het land. We verstuurden vier edities (18 februari, 5 juni, 2 oktober en 18 december) naar ongeveer 1.600 ontvangers per nieuwsbrief. Meer dan 50 procent van hen opende deze: een heel hoog percentage. Via de nieuwsbrief hielden we volgers op de hoogte van de ontwikkelingen rond het museum, vroegen we aandacht voor de breedgesteunde petitie en informeerden we over de nieuwe tentoonstelling.

Websites

Verder waren we met up-to-date content zichtbaar op verschillende websites en platforms. Zoals Museum.nl, Kidsproof.nl, Dagjeuit.nl en Gokids.nl.

Petitie

Op 6 februari 2025 informeerde de wethouder van Cultuur Rik van der Linden ons over het voornemen van het College van Burgemeesters en Wethouders om onze gemeentelijke subsidie te beëindigen. Daarom startten we een petitie voor behoud van het Nationaal Onderwijsmuseum. Deze begon lokaal, maar kreeg al snel landelijk bijval en werd meer dan 4.200 keer ondertekend.

Ook ontvingen we steun van de lokale VSP-partij en Jacques Dane sprak in juni in de gemeenteraad.

Na het besluit van het ministerie van OCW om de landelijke subsidie daadwerkelijk stop te zetten, kwam er een tweede petitie: *Gum het Nationaal Onderwijsmuseum niet uit*. Deze werd meer dan 2.400 keer ondertekend. Op 30 september overhandigden we de petitie aan Laura Bromet, voorzitter van de vaste commissie OCW. Diezelfde dag stemde een meerderheid van de Tweede Kamer in met de motie van Ilana Rooderkerk (D66) om de rijks-subsidie voor het Nationaal Onderwijsmuseum voor de toekomst te behouden.

Hans van de Bunte overhandigt op 30 september petitie Onderwijsmuseum aan Laura Bromet, voorzitter van de Vaste commissie OCW.

Op regionaal niveau waren we onder andere zichtbaar in:

- Radio Rijnmond: een interview met Hans van de Bunte over de ontwikkelingen rondom het museum | 8 juli 2025
- Algemeen Dagblad: [een column van Tony van der Meulen: Als je het nationaal erfgoed toevertrouwt aan een feestneus dan krijg je dus dit | Opinie](#) | 25 november 2025
- Omroep Hoekse Waard: een interview met Christian van Houwelingen over de Jetses. Kunst voor de klas | 5 juli 2025

Gerichte marketing

Door gerichte advertenties vergrootten we onze regionale zichtbaarheid. Voor de meivakantie-activiteiten lanceerden we campagnes op Gokids.nl en Kidsproof.nl, gericht op Rotterdam en Breda. In de kerstvakantie breidden we deze uit naar Utrecht en Tilburg. Breda groeide zo direct uit tot de op één na beste regio: een mooie impuls voor ons bereik.

Zelfs zonder structurele lokale focus, verschenen we lokaal onder andere in:

- RTV Dordrecht: [Mogelijk wegvallen subsidies dwingen Nationaal Onderwijsmuseum tot een lastig besluit](#) | 14 april 2025
- AD de Dordtenaar: [Onderwijsmuseum houdt serieus rekening met sluiting en bouwt activiteiten af: 'Dit is de genadeklap'](#) | 14 april 2025

- DordtCentraal: [Politiek Gezien: Dubbel verlies](#) | 19 april 2025
- Verschillende columns: over het culturele belang en bestuurlijke keuzes. Zoals [Nationaal Onderwijsmuseum dreigt te verdwijnen door bestuurlijke arrogantie](#) van D66-raadslid Dineke Oldenwening in het Algemeen Dagblad | 27 december 2025

Aandacht voor activiteiten

Naast de berichtgeving over de eventuele sluiting trokken we ook lokale aandacht met onze activiteiten:

- RTV Dordrecht: [Leren lezen met Aap, Noot, Mies? 'Ik moest vaak nablijven'](#) | 15 juli 2025
- Indebuurt: spotlight op onze voorjaars- en meivakantie-activiteiten als geschikt uitje voor gezinnen.
- Kinderkrant Drechtsteden: [Verhalen schrijven en Paul van Loon ontmoeten](#) | november 2025

Met advertenties en andere communicatie rondom bovenstaande activiteiten maakten we het museum nog meer zichtbaar in de stad. Daarvoor willen we onze lokale partners ook graag bedanken.

BOEK NU EEN VAN ONZE ZALEN!

- ✓ goed bereikbaar
- ✓ combineer met rondleiding of interactief programma
- ✓ diverse catering arrangementen mogelijk
- ✓ museumtree inbegrepen
- ✓ al vanaf 100 euro

Stijlvolle locatie voor al uw bijeenkomsten!

onderwijsmuseum

Nationaal Onderwijsmuseum • Burgemeester de Raadsingel 97, Dordrecht • 078-6326824 • educatie@onderwijsmuseum.nl

Advertentie zaalverhuur.

DE DORDTSE **Onderwijsmuseum**

SCHRIJFWEDSTRIJD

DOET JOUW KLAS AL MEE AAN DE DORDTSE SCHRIJFWEDSTRIJD?

Het Nationaal Onderwijsmuseum daagt alle Dordtse groepen 6, 7 en 8 uit voor een schrijfwedstrijd.	Het gaat niet om spelling of grammatica, maar om creativiteit en schrijfplezier.
Meedoen is eenvoudig. Leerkrachten krijgen een kant-en-klaar lesidee waarmee leerlingen in één uur hun eigen avontuur schrijven.	De winnende klas krijgt tijdens de Kinderboekenweek de prijs: uitgereikt door kinderboekenschrijver Paul van Loon.

Het Onderwijsmuseum wil laten zien dat schrijven leuk is voor iedereen. Ook als taal soms lastig is of Nederlands niet je eerste taal is. Zo krijgt iedere leerling een kans om de fantasie te laten spreken.

Doe mee!

Nationaal Onderwijsmuseum | Dordrecht | www.onderwijsmuseum.nl

Advertentie schrijfwedstrijd.

ZICHTBAARHEID ONDER EDUCATIEDOELGROEPEN

In 2025 vergrootten we onze zichtbaarheid onder leerlingen, studenten en docenten. We benaderden scholen en informeerden deze over de educatieve programma's bij de tentoonstelling Aahhh..!, inclusief de bijbehorende webinars.

Daarnaast verstuurd op 20 maart en 26 augustus een educatienieuwsbrief naar 147 adressen, met een openingspercentage van 54% en een doorklikpercentage van 12%. Lokale scholen informeerden we actief over de schrijfwedstrijd: een mooie, extra kans om onze educatieve activiteiten onder de aandacht te brengen.

ZICHTBAARHEID ONDER ONDERWIJSPROFESSIONALS

Ook zonder gerichte marketingactiviteiten wisten onderwijsprofessionals in 2025 de weg naar ons te vinden: een mooie bevestiging van de aantrekkingskracht van onze educatieve expertise. Dit was ook te zien aan hun massale steun naar aanleiding van de voorgenomen bezuinigingen. Onderwijsprofessionals lieten zich massaal horen en LinkedIn-berichten werden veelvuldig gedeeld in hun netwerk(en).

“De collecties en de kennis van het Onderwijsmuseum kunnen niet gemist worden. De minister en Kamer moeten voor een zodanig tentoonstellingsbudget zorgen dat het museum op dat vlak zijn potentieel kan realiseren. Met goede tentoonstellingen over bijvoorbeeld De Mammoetwet.”

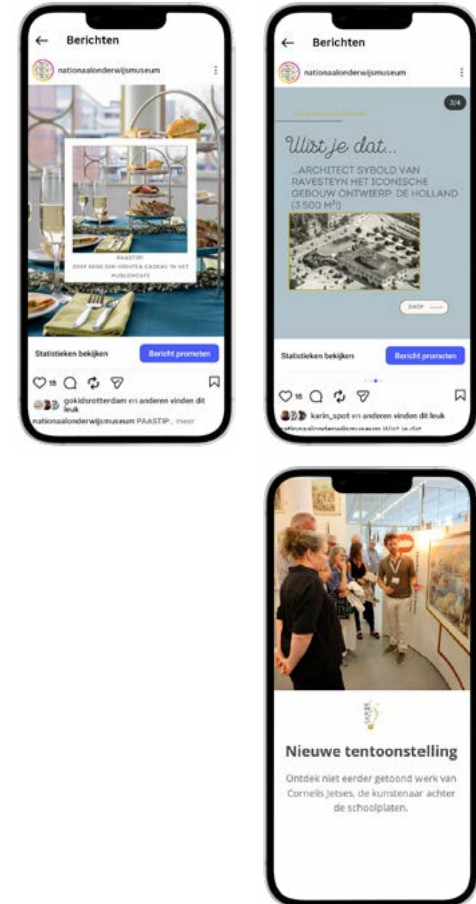
Docent geschiedenis na motie D66

ZICHTBAARHEID ONDER ZAALHUURDERS

We zetten de ingeslagen weg voort en verlengden de online campagne gericht op zaalhuur. Dit zorgde voor meer websiteverkeer naar de zaalverhuurpagina, met 100.000 impressies en 6.500 kliks. Het uiteindelijke resultaat? Meer boekingen voor 2025.

Onze online zichtbaarheid in cijfers

- Cijfer Google Reviews: 4.3 (880 reviews, +11% ten opzichte van 2024)
- Websitebezoeken: 158.000 (gemiddeld 13.000 per maand, -8% ten opzichte van 2024)
- Google Ads: 247.000 gratis advertenties, met 12.500 clicks (+282%)
- Sociale media (ten opzichte van 2024):
 - Facebook: 2.712 volgers (+107%) | 115.000 weergaven
 - Instagram: 3.365 volgers (+105%) | 77.200 weergaven
 - LinkedIn: 2.730 volgers (+114%) | 85.000 weergaven

PUBLIEK ACTIVEREN

PASHOUDERS

We activeerden onze doelgroepen vooral via pashouders, met acties als korting op waterijs in de zomer of een gratis magazine of kleurplaat. Dit werkte het beste bij Dordtpashouders: met 1.300 bezoeken, waarvan 30% zelfs vaker dan één keer kwam. Dit benadrukt de betrokkenheid van deze doelgroep.

Ook 1.100 Rotterdampashouders bezochten ons museum, ook iets minder dan vorig jaar. Het aantal bezoekers met een Museumkaart kwam uit op 9.800: een lichte daling ten opzichte van 2024.

EDUCATIE DOELGROEPEN

Ook onze jonge bezoekers brachten we in beweging. Voor de werving van nieuwe leden voor het kinderbestuur werkten we samen met Dordtse basisscholen. We deelden flyers uit in groep 5 tot en met 8. Dit leverde één nieuw bestuurslid op.

Daarnaast herhaalden we de Vriendjesactie: leerlingen die ons bezochten met hun school kregen een cadeaubon voor gratis toegang – voor henzelf of om weg te geven. Dit stimuleerde herhaalbezoek en versterkte betrokkenheid.

Tot slot zorgde de lokale schrijfwedstrijd voor actieve participatie van jonge doelgroepen [\(zie ook speerpunt 3\)](#).

Campagne nieuwe tentoonstelling *Jetses*.

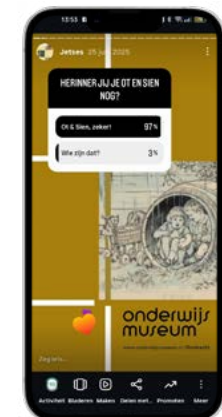
WISSELTENTOONSTELLINGEN ONDER DE AANDACHT

Aahhh..!

We zetten ook in op de zichtbaarheid van onze lopende tentoonstellingen. Voor *Aahhh..!* draaiden we een online campagne met 4 miljoen vertoningen en 33.000 clicks. Maar liefst 67% van de bezoekers op de tentoonstellingspagina kwam hier terecht via de campagne. In de laatste weken hebben we de tentoonstelling nog eens actief onder de aandacht gebracht.

Jetses.

De nieuwe tentoonstelling *Jetses*. promootten we via een online campagne en printadvertenties in magazines als *Historiek*, *van12tot18*, *Didactief* en de cultuurbijlage van *Trouw*. In de eerste drie maanden waren we dagelijks zichtbaar op Facebook en Instagram met een post of story. Regionaal versterkten we de bekendheid van *Jetses* met een radiocommercial, een abri-campagne en via folders en flyers op culturele locaties.

Christian van Houwelingen tijdens opening tentoonstelling Jetses. Kunst voor de klas. Foto: Mark van Giessen

De opening van Jetses.

Op 3 juli werd de tentoonstelling Jetses feestelijk geopend. Directeur-bestuurder a.i. Hans van de Bunte heette de aanwezigen welkom, waarna tentoonstellingsmaker Christian van Houwelingen het woord kreeg en vertelde over Jetses, zijn werk en de tentoonstelling. Na het officiële gedeelte konden bezoekers de tentoonstelling bekijken, bijpraten met elkaar en genieten van een hapje en een drankje.

“Jetses. Kunst voor de klas belicht zowel zijn artistieke vakmanschap als het verhaal achter de man die generaties kinderen liet kijken, dromen en leren.”

Christian van Houwelingen over Jetses.

NOG MEER MARKETING EN COMMUNICATIE

Goedgevulde beeldbank

Onze beeldbank is dé centrale plek voor al ons beeldmateriaal. Deze hebben we dit jaar aangevuld door een fotoshoot in januari. En uiteraard met foto's van de nieuwe wisseltentoonstelling. Dit materiaal kunnen we gebruiken voor toekomstige promotie van activiteiten.

Marketing- en communicatiebeleid

Ons marketing- en communicatiebeleid richt zich op het vergroten van onze naamsbekendheid. In 2025 bouwden we voort op de ingezette koers van de jaren ervoor en focusten we op de toekomst van het museum. Marketing en communicatie verschoof de focus naar het structureel en

zorgvuldig informeren van publiek, partners, beleidsmakers en andere stakeholders, en het zichtbaar houden van het maatschappelijk en educatief belang van het Nationaal Onderwijsmuseum. Om kennis aan te scherpen is een cursus gevolgd: *PR voor cultuur: van verhaal naar resultaat*.

Voor 2026 richten we ons nog meer op landelijke bekendheid en zichtbaarheid. We zetten vol in op het laten zien van onze nationale relevantie. Met een bredere programmering passen we onze marketingstrategieën aan om nieuwe doelgroepen aan te spreken. Daarbij stellen we ambitieuze doelen:

- Groeien naar 50.000 bezoekers per jaar.
- Vergroten van ons eigen verdienvermogen.
- Digitaal publiek binden door contentcreatie, interactie en beleving.
- Lokale bezoekers met een klein(ere) portemonnee aantrekken, via Dordtpas en Rotterdampas.
- De samenwerking met de Museumvereniging versterken. Dit versterkt onze landelijke exposure en verhoogt het aantal bovenregionale bezoeken via Museumkaarthouders.

*Directeur-bestuurder a.i.
Hans van de Bunte in de
tentoonstelling
'Over vroeger, voor later,
van nu'
(foto: Mark van Giessen)*

2025 is een jaar dat gekenmerkt werd door perioden van grote onzekerheid voor het Nationaal Onderwijsmuseum. Al in februari informeerde de gemeente het museum over het voornemen de subsidie af te bouwen vanwege bezuinigingen. In maart volgde het ministerie van OCW met eenzelfde boodschap: de rijkssubsidie wordt vanwege bezuinigingen beëindigd in 2027. Als subsidieafhankelijke instelling kwam het museum in zwaar weer terecht. De situatie verergerde door de vacante positie van de directeur-bestuurder, die vervolgens niet kon worden ingevuld.

Extra advieskosten en de inhuur van een interim-directie zorgden voor onvoorziene

uitgaven, waardoor de liquiditeit van het museum acuut in gevaar kwam. In mei bevond het museum zich in een heuse financiële crisis.

Ondanks het negatieve vooruitzicht van discontinuïteit en de gelatenheid onder personeel en directie om het museum af te bouwen, werd eind mei de focus verlegd naar een koers om uit de misère te komen. Enerzijds verlegde de nieuw aangetreden interim-directeur de koers naar het genereren van meer eigen inkomsten. Anderzijds werd gestart met een politieke lobby voor het behoud van zowel de gemeentelijke als de rijkssubsidie. Ook werden gesprekken gestart

met de subsidiegevers over de acute liquiditeitsproblemen en scenario's voor een mogelijke ontzaming van de museale collectie, die eigendom is van de Stichting Nationaal Onderwijsmuseum.

Daarnaast zetten we concrete stappen om ons museum te behouden, met name op het gebied van de financiële administratie, beveiliging en personeel. Ook bleven we gedurende heel 2025 'gewoon' open voor ons publiek. We werkten aan tentoonstellingen, leidden medewerkers op en begeleidden stagiairs. Want ook in moeilijke tijden blijven we de waarden van het museum uitdragen en onze maatschappelijke rol vervullen.

BEDRIJFSVOERING EN FINANCIËN

ADMINISTRATIE EN MEDEWERKERS

Automatisering financiële administratie

Midden mei startte een nieuwe directeur-bestuurder a.i. met een duidelijke opdracht: of een uitweg vinden uit de crisis óf een gecontroleerde afbouw voorbereiden. Voor grip en controle op de financiën automatiseerden we de financiële administratie en brachten deze onder bij MATT | Mastering Tools & Talent. Deze organisatie nam vanaf 1 juli onze financiën over, met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2025.

We maakten geld vrij en trinden ons personeel in het gebruik van de automatiseringssoftware. Met succes. Vanaf september was het financieel overzicht voor meer dan 80% hersteld. We bleken € 175.000 tekort te komen (12,5% van de oorspronkelijke begroting). Dit bedrag werd besproken met stakeholders en een oplossing werd gezamenlijk gevonden. Een blik vooruit: vanaf 2026 wordt ook onze salarisadministratie geautomatiseerd via MATT | Mastering Tools & Talent.

Medewerkers

Onze organisatie bestaat uit een directeur-bestuurder a.i., een enthousiast kernteam (21 mensen en 9,14 fte) van twaalf vaste medewerkers en zeven met urencontracten en twee stagiaires, plus freelance museumdocenten en een grote groep onmisbare vrijwilligers.

Overnemen van taken

Drie van de vaste medewerkers vertrokken gedurende het jaar. Hun taken werden tijdelijk opgevangen door collega's. Een horecamedewerker nam een deel van de zakelijke dienstverlening en zaalverhuur op zich. En de vrijwilligerscoördinatie verdeelden we over twee medewerkers en een vrijwilliger. In het najaar publiceerden we hiervoor een vacature. Want met 76 vrijwilligers die samen verantwoordelijk zijn voor het publieke deel van het museum, is een coördinator en aanspreekpunt onmisbaar. De taken van de directie-assistent zijn komen te vervallen of voert de directeur-bestuurder a.i. zelf uit (agenda- en relatiebeheer, personeelsadministratie, beleidsvoorbereiding en leveranciersovereenkomsten).

'Verplichte' vrije dagen

Vanwege onderbezetting waren onze deuren vanaf de zomervakantie gesloten op maandagen tijdens vakanties. Dat gold ook voor het kantoor. Zo bespaarden we op schoonmaak- en energiekosten. Medewerkers kregen die dag de ruimte voor loopbaanoriëntatie en sollicitaties. Een bewuste keuze, gezien de situatie waarin we ons bevinden. Daarnaast konden medewerkers meedoen aan congressen en workshops in het culturele veld. Zo heeft de educatiemedewerker Juultje Slotema meegedaan aan het NEMO (Network of European Museum Organisations) International Conference in Denemarken.

PVT

Op initiatief van de directie is er een Personeelsvertegenwoordiging (PVT) opgericht (deze hadden we nog niet) met drie leden. Zij volgden een training via het CNV, kwamen periodiek bij elkaar en overlegden twee keer met de directie. Het opstellen van een sociaal plan staat hoog op de agenda voor 2026.

Professionalisering: trainingen, cursussen en workshops

We investeerden ook in onze medewerkers. Om hun kennis en kwaliteiten te laten aansluiten op alle ontwikkelingen hebben ze de volgende trainingen en cursussen gevolgd:

- Kennisbijeenkomst Tech zonder Tunnelvisie - Centraal Museum Utrecht
- Conferentie Van Gisteren, voor Morgen - Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE)
- Workshop 'Digitale Strategie: hier begin je!' - DEN-Academie
- Training 'Digitaal leiderschap' - DEN-Academie
- Atlantis-gebruikersoverleg – DEVENTit
- Training software personeelsadministratie - MATT | Mastering Tools & Talent
- Workshop Thinking Museum Approach – Thinking Museum (Claire Brown)
- PR voor cultuur: van verhaal naar resultaat - Cultuurmarketing

Daarnaast volgde het team van vaste medewerkers (net als andere jaren) de nascholing Bedrijfshulpverlening: alle twaalf met succes.

Vrijwilligers

Onze vrijwilligers blijven van onschatbare waarde. Eind 2025 waren er 76 vrijwilligers actief: een lichte daling ten opzichte van 2024. Maar we kunnen nog altijd bouwen op een vaste en trouwe groep betrokken mensen die zich met veel enthousiasme inzet voor het museum.

Ontsluiten collectie

Het afgelopen jaar werkten 24 collectievrijwilligers hard om onze collectie verder toegankelijk te maken. Ze registreerden, breidden basisregistratie uit en digitaliseerden.

Betrokkenheid en vriendschap

De betrokkenheid bleek ook uit de vele jubilea die we mochten vieren. Zeven vrijwilligers waren vijf jaar actief en maar liefst negen vierden zelfs hun tienjarig jubileum. Deze mijlpalen benadrukken de langdurige band die veel vrijwilligers met ons hebben opgebouwd. Én met elkaar. In de loop der jaren zijn er ook buiten het museum hechte vriendschappen ontstaan. Vrijwilligerswerk is meer dan een bijdrage aan het museum: het brengt mensen bij elkaar.

Feestdagen

Een leuke verrassing was het bezoek van de Sint. Hij had voor iedere vrijwilliger een chocoladeletter meegenomen: een klein gebaar dat zeer werd gewaardeerd. Ook namen we afscheid van de kerstborrel.

In plaats daarvan kozen we voor een nieuwjaarseditie, waarbij we samen het glas hieven op een prachtig nieuw jaar.

Vrijwilligersonderzoek

Alle vrijwilligers hebben een tevredenheids-onderzoek ingevuld. Daarin vroegen we hoe ze hun werk ervaren, of ze tevreden zijn en of ze meer betrokken willen worden bij de organisatie. De uitkomsten bespreken we binnenkort met de vrijwilligers zelf én de nieuwe vrijwilligerscoördinator.

..... *Onze nieuwe collectievrijwilliger (en stagiaire) Elisah-Maria doet onderzoek naar leskisten van het Koloniaal Instituut. Lees haar interview op pagina 57.*

Zieken

Het ziekteverzuim was afgelopen jaar 6,01%. Eén medewerker viel voor langere tijd volledig uit.

Stagiaires, studenten en promovendus

In 2025 begeleidden we verschillende stagiaires, studenten en een promovendus bij onderzoeks- en praktijkopdrachten:

- Een onderzoeker van Tilburg University deed onderzoek naar de geschiedenis van het schoolhoofd, begeleid door afdeling Collectie en Onderzoek.
- Een student van de Reinwardt Academie onderzocht voor haar afstudeerstage de online communicatie rond een tentoonstelling.

- Een student Geschiedenis aan de universiteit deed onderzoek naar handleidingen bij schoolplaten.
- Een student Neerlandistiek aan de universiteit liep stage op de afdelingen educatie en communicatie. Deze analyseerde museumteksten en ontwikkelde en beschreef zomeractiviteiten. Ook startte ze het proces rondom nieuwe audiotour op.
- Een student van Avans Hogeschool Breda liep stage op de afdeling marketing en communicatie. Deze schreef nieuwsbrieven en persberichten en deed onderzoek naar de mogelijkheden van busreizen voor ouderen naar ons museum.
- Verder bood het museum ruimte aan verschillende maatschappelijke stages voor leerlingen uit het voortgezet onderwijs en meewerkstages voor mbo-studenten.

NORMEN, REGELINGEN EN CODES

Ethische code voor Musea

De Ethische Code voor Musea is de basis voor de beroepsethiek in de museale sector in Nederland. Het Onderwijsmuseum hecht bijzondere waarde aan deze code, met name met het oog op het beheer en het behoud van de nationale onderwijscollectie. Uniek voor Nederland mag deze collectie niet verloren gaan voor het nageslacht.

Governance Code Cultuur

De financiële administratie is vernieuwd en alle interne procedures zijn daarbij opnieuw vastgesteld en herijkt. Voortaan kijken altijd twee mensen mee (het vier-ogenprincipe) bij financiële transacties: de medewerker financiële administratie en de directeur-bestuurder a.i.. Met hulp van MATT | Mastering Tools & Talent automatiseerden we processen en legden deze vast. Dit verkleint de kans op fouten en vergroot de controle.

Diversiteit en inclusie

Het Nationaal Onderwijsmuseum wil een organisatie zijn waarin verschillende perspectieven, achtergronden en ervaringen zichtbaar zijn. Net als het onderwijs en onze collectie, weerspiegelt ons werk de diversiteit van de samenleving.

Publiek: we ontvangen een breed en divers publiek uit heel Nederland (en daarbuiten). Met veel schoolgroepen uit Zuid-Holland: een provincie met veel culturele en sociale achtergronden. In onze publieksbenadering en activiteiten proberen we hierbij aan te sluiten.

Programma: maatschappelijke thema's spelen een belangrijke rol in onze programmering. Diversiteit en inclusie komen onder andere terug in Sprekend erfgoed, Onderwijs genieten en in tentoonstellingen, zoals Indonesië in Nederlandse klaslokalen, 1890-1930.

Personeel en organisatie: ook binnen de organisatie streven we naar een inclusieve werkomgeving. Om onze ambities op dit vlak verder ontwikkelen, is extra capaciteit nodig. Hiermee kunnen we thema's als diversiteit, inclusie en toegankelijkheid structureel verankeren.

Fair Practice Code

Sinds het najaar bieden we bij elke stageplek een stagevergoeding aan. Dit sluit aan bij het advies van de Reinwardt Academie en de Museumvereniging. Begin 2026 starten onze eerste twee stagiaires die officieel een vergoeding krijgen.

RAAD VAN TOEZICHT

Het Nationaal Onderwijsmuseum heeft een bestuursmodel met een raad van toezicht waarbij het profiel van de aangezochte leden en voorzitter passen bij de missie en maatschappelijke doelen die het museum zich heeft gesteld. Raad en bestuur van het museum volgen de [Governance Code Cultuur](#) bij de uitoefening van hun taken.

Rooster van aan- en aftreden

Naam	Functie	Aangetreden op	1e termijn	2e termijn	Afgetreden op
Annet Kil	Lid / Remuneratiecie	20-9-2017	20-5-2021	20-9-2026*	1-11-2025
Coen Brummer	Lid	23-9-2024	23-9-2028	23-9-2032	
Jasper Rijpma	Lid	23-9-2024	23-9-2028	n.v.t.	1-8-2025
Meike Moors	Lid	9-2-2022	9-2-2026	9-2-2030	
Peter Vrancken	Voorzitter / Auditicie / Remuneratiecie	20-9-2017	20-9-2021	20-9-2026*	
Renske Valk	Lid	20-1-2022	20-1-2026	20-1-2030	1-11-2025
Willem Verschuur	Lid/ Auditicie	23-9-2024	23-9-2028	n.v.t.	1-3-2025

*Niet hernoembaar

BERICHT VAN DE RAAD VAN TOEZICHT

Het was een veel bewogen jaar voor het Onderwijsmuseum, zo ook voor de leden van de raad van toezicht. We schrijven dit bericht in de wetenschap dat het museum kan rekenen op brede maatschappelijke steun voor zijn voortbestaan. Via het amendement Stoffer/Rooderkerk is er brede steun voor een structurele verhoging van de subsidie (37%), die de organisatie weerbaar maakt voor de toekomst en steunt bij het realiseren van de missie, ambities en impact. Op dit moment is de dekking voor dit bedrag in 2026 geregeld en maakt het ministerie overwegingen ten aanzien van de structurele dekking in de daarna volgende jaren.

2025 laat zich het beste beschrijven als een jaar met vele gezichten. 2025 was het laatste jaar van het meerjarenplan 2021-2025, met alles wat het museum onderneemt boekt het jaar na jaar gestaag resultaten op alle speerpunten van het meerjarenplan 2021-2025, ondanks een smalle financiële basis. Het betrokken team van het Onderwijsmuseum weet samen met partners inhoudelijk sterke programma's te ontwikkelen en kennis te delen waarmee ze iedere dag haar maatschappelijke betekenis opnieuw waarmaakt.

Maar ook stond 2025 in het teken van het bewaken van de continuïteit van het museum. Zowel qua bestuur als financieel. Na het vertrek van directeur-bestuurder Petra Reijnhoudt eind 2024 startte Hedwig Verhoeven als directeur-bestuurder a.i. met als opdracht een bijdrage te leveren aan de nieuwe toekomstbestendige strategische koers van het museum. In de eerste helft van 2025 gaven beide subsidiënten, de Gemeente Dordrecht en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur & Wetenschap, te kennen mogelijk genoodzaakt te zijn door bezuinigingen binnen de gemeentelijke en landelijke overheid, de subsidie te stoppen.

Na het wijzigen van de opdracht door de ontstane situatie werd Hedwig Verhoeven opgevolgd door directeur-bestuurder a.i. Hans van de Bunte. Door het mogelijk wegvallen van de essentiële subsidies, zou de financiële basis van het museum verdwijnen.

De brede maatschappelijke betrokkenheid die zich richting het museum, in de media, in het onderwijs en cultuursector en bij de volksvertegenwoordiging toonde na deze publieke bekendmaking was niet alleen hartverwarmend. Ze benadrukte ook het belang van het museum voor velen,

regionaal, nationaal én internationaal. Zowel de Gemeenteraad als de Tweede kamer pleitten voor het behoud van het museum en ook de petitie die kon worden aangeboden maakte dit eens te meer duidelijk.

Bijeenkomsten en agenda

Het deed een groot beroep op ons als raad van toezicht om 'toezichthoudende', adviserende en werkgeversrol op juiste wijze uit te voeren. Vanzelfsprekend leidde dit tot meer vergaderingen, contact met de organisatie en ook betrokkenheid bij het betrekken van alle relevante stakeholders.

Naast het vaststellen van de jaarrekening en jaarverslag 2024 en het jaarplan 2025 waren stakeholdermanagement en lobby, de wisselingen van directeur-bestuurder en plannen voor verschillende toekomstscenario's voor organisatie, museum en collectie onderdeel van de agenda.

In 2025 heeft door alle hectiek nog geen zelfevaluatie plaatsgevonden, deze is voor begin 2026 voorzien

Samenstelling van de raad van toezicht

Omwille van de ontstane situatie hebben we getracht continuïteit in de raad van toezicht

zoveel mogelijk te bewaken. Twee leden hebben daarom gebruik gemaakt van een derde termijn wegens bijzondere omstandigheden. Helaas moesten ook twee leden zich terugtrekken in 2025 om gezondheidsredenen. Eind 2025 plaatsten we een vacature voor nieuwe leden en een nieuwe voorzitter.

De raad van toezicht bedankt de betrokken en bevrogen medewerkers, vrijwilligers, freelance museumdocenten, wetenschappelijke adviesraad en directeur-bestuurder a.i. van het Onderwijsmuseum voor hun grote inzet en doorzettingsvermogen in 2025. We realiseren ons ook dat het museum niet kan opereren zonder de financiële middelen van het ministerie van OCW en de gemeente Dordrecht, we spreken daarom onze dank uit voor hun bijdrage en de constructieve gesprekken in de afgelopen periode. Datzelfde geldt uiteraard voor alle andere fondsen, vrienden en andere betrokkenen die het museum steunen. Dankzij u kan het museum de wereld van het onderwijs laten zien door onderwijsontwikkelingen te volgen, te duiden, vooruit te blikken en te reflecteren op het verleden. Wij kijken vol vertrouwen uit naar 2026. Het belooft met alles wat op stapel staat weer een bijzonder museumjaar te worden.

Harmonium in de vaste tentoonstelling. Foto: Bram Vreugdenhil

WETENSCHAPPELIJKE RAAD VAN ADVIES

Onze wetenschappelijke raad van advies (WRA) bestaat uit:

- prof. dr. Hilda Amsing (voorzitter), Rijksuniversiteit Groningen
- dr. John Exalto, Rijksuniversiteit Groningen
- prof. em. dr. Sjoerd Karsten, Universiteit van Amsterdam
- dr. Sarah van Ruyskensvelde, Katholieke Universiteit Leuven, België
- dr. Tina van der Vlies, Erasmus Universiteit Rotterdam

De WRA verbindt wetenschappelijke kennis met de museale praktijk. De leden denken mee over de inhoudelijke koers van het museum en brengen expertise in op gebied van pedagogiek, onderwijsgeschiedenis en jeugdcultuur. Ook geven ze gevraagd en ongevraagd advies over ontwikkelingen in het vakgebied.

In 2025 kwam de WRA meerdere keren (online) samen. Vooral vanwege de dreigende sluiting van het museum. Ze spraken over onze positie en betekenis binnen het onderwijs- en erfgoedveld. En over mogelijke onderzoeksstrategieën die richting kunnen geven aan toekomstige tentoonstellingen.

SAMENWERKINGEN

Samenwerken is ontzettend belangrijk voor het Nationaal Onderwijsmuseum. Zowel lokaal, als nationaal en internationaal. Kennisuitwisseling én vergroten van het bereik van de collectie maken gezamenlijke projecten en innovaties mogelijk.

Lokale samenwerkingen:

- Dordts Cultuur Team
- Cultuurplatform
- Historisch Platform
- Stichting Maatschappelijk Betrokken Ondernemen Dordrecht
- Da Vinci College Dordrecht
- Erfgoedhuis Zuid-Holland

Nationale samenwerkingen:

- Rijksdienst Cultureel Erfgoed
- Rijksuniversiteit Groningen
- Erasmus Universiteit Rotterdam
- Radboud Universiteit Nijmegen

Internationale samenwerkingen:

- Erasmus+
- International Network of Educational History Collections (INHEC)
- Bibliothek für Bildungsgeschichtliche Forschung (BBF) / Leibniz Institute for Research and Information in Education (DIPF) Berlijn
- Onderzoekscentrum Historische Bildmedien Würzburg
- Katholieke Universiteit Leuven

- Indonesian University of Education
- University Pendidikan Indonesia

VRIENDEN

De Vrienden van het Nationaal Onderwijsmuseum vormen een betrokken groep bezoekers die het museum een warm hart toedragen. Met hun bijdrage maken ze tentoonstellingen en activiteiten mede mogelijk.

De Vriendenclub bestaat inmiddels vier jaar en heeft 72 leden. Twee van onze vrijwilligers beheren de ledenadministratie en ondersteunen bij het organiseren van Vriendenactiviteiten.

Met hun Vriendenpas hebben vrienden gratis toegang tot het museum en andere voordelen. Zo mogen ze een introducee meenemen met 25% op de entree. Zo blijven Vrienden betrokken én kunnen ze anderen enthousiast maken Vriend te worden.

HET GEBOUW

Onderhoud De Holland

In de zomer kwam de werkgroep Schoorsteen (op ons initiatief) opnieuw bij elkaar. Er zijn stappen gezet om de replica van de oorspronkelijke schoorsteen in het voorjaar van 2026 op De Holland te plaatsen. In het

najaar van 2025 is het gebouw helemaal schoongespoten en de trap naar de ingang hersteld.

Betere beveiliging

Een verdere inspectie liet zien dat onze beveiliging te wensen overliet, vooral 's nachts. Daarom plaatsten we buitencamera's en besteedden we de alarmopvolging uit aan Alert BV. De camera's zijn live verbonden met de alarmcentrale en de telefoons van enkele medewerkers. Hierdoor is het Nationaal Onderwijsmuseum professioneel beveiligd. Ook als we zijn gesloten. Daarnaast is er een nieuw alarmprotocol vastgelegd en gedeeld met alle medewerkers.

4 VRAGEN AAN ... ELISAH-MARIA DE JONG

Over haar stage bij het Nationaal Onderwijsmuseum

Elisah-Maria is onze stagiaire en heeft een achtergrond in culturele antropologie en museumstudies. Maatschappelijke thema's en cultuur vindt ze heel interessant. In het Nationaal Onderwijsmuseum komen haar liefde voor onderzoek, geschiedenis en ontmoeting samen.

Waarom houd je zo van musea?

“Tijdens mijn studie leerde ik vooral kijken naar mensen, culturen en maatschappelijke thema's, zoals racisme en seksisme. Vanuit die interesse ben ik me gaan richten op de museumwereld. Musea hebben me altijd al aangesproken. Ik kwam er vroeger vaak met mijn ouders en voelde me er altijd op mijn gemak.”

Waarom het Nationaal Onderwijsmuseum?

“Ik wilde praktijkervaring opdoen en benaderde verschillende musea. Het Onderwijsmuseum sprak me extra aan, omdat het echt een ontmoetingsplek is. Iedereen heeft wel iets met onderwijs, waardoor gesprekken vanzelf ontstaan: tussen jong en oud, over vroeger en nu. Ik ben blij met mijn keuze, want ik ben écht onderdeel van het team. Er wordt

naar me geluisterd en ik word overal in meegenomen.”

Waar houd je je mee bezig in het museum?

“Ik begon met onderzoek naar leskisten over het koloniale verleden van Nederland. Deze kisten zijn gevuld met tastbare objecten voor leerlingen, zoals handelswaren uit die tijd. Na mijn onderzoek kon ik blijven voor mijn stage. Nu werk ik mee aan de nieuwe Indonesië-tentoonstelling. Ik kijk naar objecten die visueel én inhoudelijk passen bij het verhaal. Daarin proberen we alle perspectieven een plek te geven, niet alleen die uit het Nederlandse onderwijs.”

Waarom is het Onderwijsmuseum belangrijk om te behouden?

“Het is een plek waar mensen samenkomen, ook vrijwilligers en medewerkers. In een tijd waarin de samenleving soms verdeeld voelt, draagt het museum bij aan verbinding en sociale cohesie. De collectie brengt gesprekken op gang die je anders niet snel zou hebben. Dat maakt het voor mij een onmisbare plek.”

*Kinderen schrijven
met kroontjespen
en inkt.*

(foto: Mark van Giessen)

FINANCIËN 2025

De financiële resultaten over 2025 laten zien dat het Nationaal Onderwijsmuseum zijn middelen zorgvuldig en verantwoord heeft ingezet. De gesubsidieerde activiteiten zijn uitgevoerd conform de eisen van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur & Wetenschap en de gemeente Dordrecht, en sluiten aan bij de maatschappelijke en educatieve missie van het museum. Ook is binnen de geldende subsidievoorwaarden geopereerd, onder meer op het gebied van reservevorming en verantwoording. Daarmee onderstrepen de cijfers niet alleen de bijdrage van het museum aan het onderwijs en het maatschappelijke veld, maar maken ze ook duidelijk dat onze inzet leunt op publieke financiering. Het blijft daarom van belang het eigen verdienvermogen verder te versterken, om ook op de langere termijn duurzaam te kunnen blijven opereren.

BATEN

De totale baten bedragen € 1.555.991 (begroot: € 1.420.183). De baten bestaan grotendeels uit publieke middelen, aangevuld met eigen inkomsten en private bijdragen. De belangrijkste componenten:

- OCW (structureel + incidenteel)
€ 682.379 (44%)
- Eigen inkomsten Onderwijsmuseum
€ 489.452 (32%)

- Gemeente Dordrecht
€ 384.160 (24%)

De subsidies zijn door een incidentele verhoging van de instellingssubsidie van OCW (€ 87.498) hoger uitgevallen.

De totale eigen inkomsten bedragen € 489.452 en liggen daarmee 11% hoger dan gebudgetteerd. Ten opzichte van 2024 zijn de totale inkomsten licht gedaald met € 11.644. Binnen de eigen inkomsten is echter een duidelijke positieve ontwikkeling zichtbaar: de inkomsten uit zaalverhuur en horeca zijn met € 52.201 gestegen. Deze groei is het resultaat van een toenemend aantal zaalverhuuraanvragen en de daarmee samenhangende stijging van de horecaomzet. Het museum laat hiermee zien kansen succesvol te benutten en de commerciële activiteiten verder te versterken. Ondanks de onzekere toekomst toonde het museum financiële stabiliteit. Voor 2025 is de doelstelling gerealiseerd en versterkt.

LASTEN

De lasten voor 2025 bedroegen € 1.555.214 tegenover een begroting van € 1.595.178.

De personeelskosten en huisvestingskosten vormden samen het grootste deel van de lasten. De activiteitenlasten waren lager dan begroot (-€ 22.728), met name bij collectie. Ook de huisvestingslasten vielen lager uit dankzij een eenmalige huurkijwitschelding

(€ 69.332) door de gemeente Dordrecht. Gedurende het jaar heeft de directie middelen herschikt richting meer publieksimpact en continuïteit.

RELATIE MISSIE, KERNWAARDEN EN FINANCIËLE INZET

De financiële middelen zijn in 2025 aantoonbaar ingezet volgens de museale missie: het toegankelijk maken van de geschiedenis en betekenis van onderwijs voor een breed publiek.

Publieksbereik en zichtbaarheid

Investeringen in marketing, educatie en presentatie (totaal € 164.172) hebben geleid tot een verhoogde landelijke en regionale zichtbaarheid, tot publicatie van artikelen in diverse onderwijs-gremia en tot groei in publieksbereik, met name op de sociale mediakanalen en in de maatschappelijke aandacht.

De hogere zichtbaarheid vertaalt zich in stabiele publieksinkomsten (€ 148.742), ondanks externe onzekerheden in de toekomst.

Educatieve en maatschappelijke impact

De uitgaven aan educatie (€ 36.044) en presentatie (€ 58.373) ondersteunen onderwijsprogramma's, gastcolleges en

kennisoverdracht aan diverse doelgroepen. Met deze uitgaven realiseren we impact bij scholieren, leraren en een algemeen publiek.

Behoud en beheer collectie

Beperkte investeringen in collectiebeheer (€ 18.882) reflecteren een bewuste keuze om middelen te concentreren op publieks- en educatieve activiteiten binnen de beschikbare budgettaire ruimte. De inhaalslag op digitalisering met actuele en professionele museale standaarden draagt bij aan de duurzame toegankelijkheid van het Onderwijsmuseum. De ontsluiting van de collectie is substantieel voortgezet in 2025. Voor 2025 is de doelstelling gerealiseerd en versterkt.

FINANCIËLE POSITIE EN CONTINUÏTEIT

Per 31 december 2025 bedraagt het eigen vermogen € 64.813. Dit is een geringe positieve ontwikkeling ten opzichte van 2024. Het eigen vermogen is als volgt opgebouwd:

- Algemene reserve: € 0
- Samengestelde egaliseringsreserve: € 48.339
- Bestemmingsfondsen: € 16.474

Het streven is om in lijn met de richtlijnen vanuit de overheid een algemene reserve op te bouwen ter hoogte van 10% van de lasten. Gezien de omvang van de realisatie 2025 en begroting 2026 komt dit neer op een bedrag van € 150.000. De algemene reserve bedroeg

eind 2024 € -32.066. De dotatie van € 32.066 aan de algemene reserve is een eerste stap in het opbouwen van het eigen vermogen; hierdoor bedraagt de algemene reserve per 31-12-2025 € 0.

Tegelijkertijd blijkt uit het jaarverslag dat de organisatie in 2025 onder aanzienlijke financiële druk stond. Op korte termijn is het museum financieel stabiel door een gedegen financieel beleid te voeren, bestaande uit optimalisering van inkomsten en kostenbeheersing. Echter, op de lange termijn is het Onderwijsmuseum kwetsbaar door de hoge subsidieafhankelijkheid en hoge huisvestingslasten. Vanuit kostenbesparing is het wenselijk het gesprek te openen over de huisvestingskosten en te onderzoeken welke opties er op tafel kunnen komen in 2026-2027 voor nieuwe huisvesting, inclusief een nieuw depot.

GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM

Op 24 maart 2026 is in de Tweede Kamer der Staten-Generaal het Amendement (36800-VIII-77) van de leden Stoffer en Rooderkerk over het verhogen van het bedrag en een structureel karakter van de Rijkssubsidie voor het Nationaal Onderwijsmuseum ter stemming voorgelegd. 101 Kamerleden stemden voor het amendement. Het amendement stelt dat de begrotingsstaat van

het ministerie van OCW over 2026 als volgt wordt gewijzigd:

- I In artikel 01 Primair onderwijs worden het verplichtingenbedrag en het uitgavenbedrag verhoogd met € 350 (x € 1.000).
- II In artikel 08 Internationaal beleid worden het verplichtingenbedrag en het uitgavenbedrag verlaagd met € 350 (x € 1.000).

In de toelichting staat:

Het Nationaal Onderwijsmuseum vervult een belangrijke functie als het gaat om kennisontwikkeling, het behouden en ontsluiten van de onderwijscollectie en het verzorgen van educatie en voorlichting over de achtergronden en de ontwikkeling van het onderwijs binnen Nederland en het Koninkrijk. De Tweede Kamer wil met het amendement voorkomen dat het voortbestaan van dit museum, dat een geschiedenis heeft van 150 jaar, in gevaar komt. Zij steunen het pleidooi van de PO-raad en de VO-raad om het voortbestaan van het Nationaal Onderwijsmuseum te waarborgen met adequate en structurele ondersteuning vanuit de rijksoverheid. Met een stabiel en toereikend budget zou het museum, in samenwerking met het onderwijsveld, de komende jaren een toekomstbestendige exploitatie moeten verzekeren en daartoe een plan moeten ontwikkelen.

Ondergetekenden constateren dat voor een goede borging van het museum en

de collectie een structurele jaarlijkse rijksbijdrage nodig is van ruim € 900.000, naast de bijdrage voor de huisvesting vanuit de gemeente Dordrecht én de eigen inkomsten die het museum zelf genereert. In de afgelopen 10 jaren is slechts eenmaal indexatie toegekend. Ook voor het beheer en de opslag van de collectie zijn extra middelen nodig. De gemeente Dordrecht is bereid de subsidie van circa € 400.000 te continueren en het museum genereert zelf ook een substantieel aandeel eigen inkomsten (€ 440.000).

VERKORTE JAARREKENING 2025

Baten		Lasten	
Opbrengst museum		Besteed aan activiteiten	
Entreegelden	€ 118.285,00	Presentatie	€ 58.373,00
Opbrengsten rondleidingen en gastlessen	€ 30.457,00	Collectie	€ 18.882,00
Opbrengst horeca	€ 172.021,00	Educatie	€ 36.044,00
Opbrengst zaalverhuur	€ 54.463,00	Marketing en communicatie	€ 50.873,00
Opbrengst museumshop	€ 18.907,00	Subtotaal	€ 164.172,00
Fondsen en donaties	€ 78.334,00		
Overige opbrengsten	€ 11.985,00		
Subtotaal	€ 484.452,00	Uitvoeringskosten	
		Personeelskosten	€ 761.735,00
Subsidies van overheden		Afschrijvingen	€ 18.899,00
Ministerie van OCW	€ 682.379,00	Huisvestingskosten	€ 390.554,00
Gemeente Dordrecht	€ 384.160,00	Algemene uitvoeringskosten	€ 155.620,00
Subtotaal	€ 1.066.539,00	Inkopen	€ 64.234,00
		Subtotaal	€ 1.391.042,00
Sponsoring en partners	€ 5.000,00		
Totale baten	€ 1.555.991,00	Totale lasten	€ 1.555.214,00
Resultaat	€ 777,00		

Filmstroken,
ca. 1955.

